№ 272 ISSN 1027-3875 30 iyun 2009

KHAZAR VIEW

XƏZƏR XƏBƏR

ELMİ-KÜTLƏVİ, BƏDİİ-PUBLİSİSTİK TOPLU

www.khazar.org

ELMİ-KÜTLƏVİ,
BƏDİİ-PUBLİSİSTİK
TOPLU

1995-ci ilin
yanvarından ayda 2 dəfə çıxır

Təsisçi:
XƏZƏR UNİVERSİTƏSİ

Baş redaktor:
Hamlet İSAXANLI

Baş redaktor müavini:
Əlirza BALAYEV

Redaksiya heyəti:
Camal MUSTAFAYEV
Tofiq ABASQULIYEV
Nurəddin RZAYEV
Cəmil HƏSƏNLİ
Bəhlul ABDULLA
Nizami CƏFƏROV
Əfqan ABDULLAYEV
İsmət ƏHMƏDOV

Rəssam:
Rafiq ƏBDÜLRƏHİMOV

Fotomüxbir:
Könül ƏLİYEVA

Ünvanımız:
Bakı, Məhsəti küçəsi 11,
("Neftçilər" metrosunun yanı)
Faks: 498-93-79
Telefon: 421-79-16
421-10-93

Şəhadətnamə: 255
İndeks: 67178
Sifariş: 190
Tiraj: 3000

Müəlliflərlə
redaksiyanın mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər
Əlyazmalar geri qaytarılmır
Xəzər Universitəsi
mətbəəsində çap edilmişdir

SCIENTIFIC-POPULAR
LITERARY-PUBLICISTIC
COLLECTION

It has been published twice
a month since January, 1995

Founder:
KHAZAR UNIVERSITY

Editor-in-chief:
Hamlet ISAXANLI

Associate editor:
Alirza BALAYEV

Editorial member:
Jamal MUSTAFAYEV
Tofiq ABASQULIYEV
Nurəddin RZAYEV
Jamil HASANLI
Bahlul ABDULLA
Nizami JAFAROV
Afgan ABDULLAYEV
İsmat AHMADOV

Design by:
Rafig ABDULRAHIMOV

Photoreporter:
Konul ALIYEVA

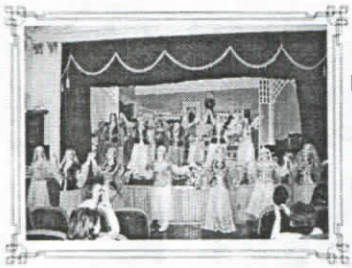
Address:
11 Mahsati str., Baku,
(near the "Neftchilar" metro)
Fax: 498-93-79
Phone: 421-79-16
421-10-93

Certificate: 255
Index: 67178
Order: 190
Copies: 3000

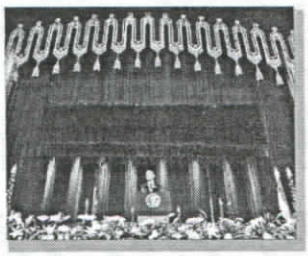
The opinions of authors
and editors
could be independent
Manuscripts are not returned
Published by
Khazar University Press

OXUYUN

Bu nömrədə

TƏLƏBƏLƏRİN YEKUN KONSERTİ 4

ABŞ PREZİDENTİ BARAK OBAMANIN QAHİRƏ UNİVERSİTETİNDƏ ÇIXIŞI (4 iyun 2009-cu il) 10

Nəriman Həsənzadə yaradıcılığına bir tələbə baxışı 22

"KITABİ-DƏDƏ QORQUD"DA OĞUZ QADIN TİPİ: DƏLİ DOMRULUN XATUNU 24

НАЧНИТЕ МЕНЯТЬСЯ УЖЕ СЕЙЧАС 27

Dahi, casus, diktator 32

UNİVERSİTƏ XƏBƏRLƏRİ

TƏLƏBƏLƏRİN YEKUN KONSERTİ

İyunun 11-də Xəzər Universitəsinin "Dünya" konsert salonunda tələbələrin növbəti yekun konserti keçirildi. Salonda tələbələrin əl işlərindən ibarət zərgərlik sərgisi də nümayiş etdirilirdi.

Konsertin aparıcıları – Musiqi və İncəsənət Departamentinin koordinatoru Zülfiyyə Sadıqova və M. F. Axundov adına Opera və Balet Teatrının solisti, universitənin vokal müəllimi Fərid Əliyev konserti açıq elan edərək, iştirakçıları salamladılar. Konsertin təşkilindən məqsəd tələbələrin Azərbaycan mədəniyyəti bölməsində keçdikləri dərsləri necə mənimsədiklərini yoxlamaq idi. Aparıcılar bu baxımdan konsertin imtahan xarakteri daşıyacağını xüsusi vurğulayaraq, tələbələrin bu imtahandan necə çıxacaqlarını bir müəllim kimi özlərinin də çox səbrsizliklə gözlədiklərini bildirdilər. Eyni zamanda, tamaşaçılar üçün tələbələrin maraqlı bir sürpriz hazırladıqlarını da soylədilər.

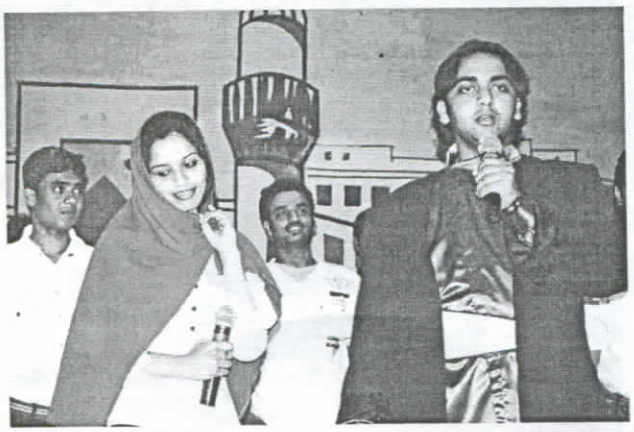
Konsertin başlanğıcında Xəzər Universitəsinin Mahnı və rəqs ansamblının qızlardan və oğlanlardan ibarət rəqs qrupu rəqs müəllimləri Səbinə Minasazova, Əlbəndə Əliyev və Xəyalə Zöhra-

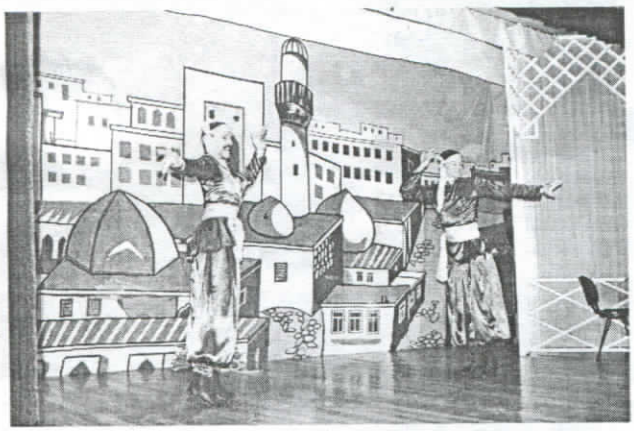

bovanın hazırladıqları "Özbək","Qazaxı","Bahar", "Cəngi", "Şalaxo" və s. rəqsləri ustalıqla ifa etdilər. Sonra Xəzər Universitəsinin digər fakültələrində təhsil alan, konsertə qonaq kimi dəvət edilən İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin tələbəsi Bahar Feyzullayeva xalq mahnılarını (tar, kamança, nağara üçlüyünün müşayiəti ilə), Memarlıq, mühəndislik və tətbiqi elmlər fakültəsində təhsil alan Natiq İsmayılov estrada mahnılarını məharətlə ifa etdilər.

Onu da qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin dəstəyi ilə may ayının 21-22-də "Tələbə Baharı" adı

altında keçirilən tələbələrin III ümumrespublikla yaradıcılıq festivalında milli rəqslər nominasiyası üzrə Xəzər Universitəsinin rəqs qrupu ikinci yeri, estrada nominasiyası üzrə Natiq İsmayılov üçüncü yeri tutaraq mükafatlandırılmışlar.

Növbə konsertin sürprizinə çatdı: Xəzər Universitəsinin müxtəlif fakültələrində təhsil alan hindistanlı tələbələr iki ay ərzində əzmlə çalışaraq, böyük bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyovun "O olmasın, bu olsun" musiqili komediyasından parçaları Azərbaycan dilində tamaşaya hazırlamışdılar. Onların tamaşanı təmiz, səlis dildə və aktyorluq məharəti ilə təqdim etmələri Azərbaycan mədəniyyətinə maraq və ehtiramlarının təzahürü idi.

Konsert müəllimlərin "hədiyyə"si ilə yekunlaşdı. Azərbaycanın əməkdar artisti Xanlar Bəşirov, Fərid Əliyev və Zülfiyyə Sadıqova öz gözəl ifaları ilə iştirakçıların zövqünü oxşadılar.

Tamaşaçıların yekdil rəyinə görə, tələbələrin öz müəllimlərinin rəhbərliyi ilə hazırladıqları

musiqi nömrələri müvafiq tələblərə tam cavab verirdi.

Konsertdə Xəzər Universitəsinin rektoru, professor Hamlet İsaxanlı iştirak etmişdir.

Xəyalə MƏMMƏDOVA,
Humanitar və sosial elmlər fakültəsinin müəlliməsi

Çin səfirliyində görüş

İyunun 12-də Xəzər Universitəsinin rektoru, professor Hamlet İsaxanlının Çinin Azərbaycandakı fövqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Çjan Yann-Yan ilə səfirlikdə görüşü oldu. Görüşdə Çin-Azərbaycan təhsil əlaqələri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Ümumdünya Neft Mühəndisləri Cəmiyyətinin nümayəndə heyəti Xəzər Universitəsində

İyunun 17-də Xəzər Universitəsinin rektoru, professor Hamlet İsaxanlı ilə Ümumdünya Neft Mühəndisləri Cəmiyyəti nümayəndə heyətinin görüşü olmuşdur. Numayəndə heyətinə Cəmiyyətin prezidenti Leo Roodhart, icraçı direktoru Mark Rubin, Avropa

və Qərbi Afrika regionu üzrə direktoru Lawrence Slade, Rusiya və Xəzər regionu üzrə direktoru Rik Tompkinz daxil idi. Xəzər Universitəsi tərəfindən görüşdə universitənin tədris işləri üzrə prorektoru, Memarlıq, mühəndislik və tətbiqi elmlər fakültəsinin dekanı, dosent Rafiq Əhmədov, Neft mühəndisliyi departamentinin müdiri, professor Arif Məmmədzadə və həmin departamentin dosenti Qəşəm Zeynalov iştirak etmişlər. Görüşdə Ümumdünya Neft Mühəndisləri Cəmiyyətinin və həmçinin onun Azərbaycan bölməsi və Xəzər Universitəsi bölməsinin fəaliyyətləri barədə geniş fikir mübadiləsi aparılmış və qarşılıqlı əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olunmuşdur.

Uzunmüddətli əməkdaşlıq perspektivlərinin müzakirəsi

İyunun 17-də Xəzər Universitəsinin rektoru, professor Hamlet İsaxanlı Avrasiya Əməkdaşlıq Proqramının prezidenti George Zarubini, icraçı direktoru Camal Şahverdiyevi və Qafqaz Tədqiqat Resurs Mərkəzinin ölkə üzrə direktoru Gürsel Əliyevi qəbul etdi. Xəzər Universitəsi ilə Qafqaz Tədqiqat Resurs Mərkəzi arasında əlaqələrin möhkəmlənməsi, uzunmüddətli əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə olundu.

ELMİ-İNZİBATİ ŞURANIN İCLASI

İyunun 25-də Xəzər Universitəsi Elmi-İnzibati Şurasının növbəti iclası olmuşdur. İclasa universitənin rektoru, professor Hamlet İsaxanlı sədrlik etmişdir. İclasda:

Universitədə yeni qurumun yaradılması və vəzifəyə təyin olunma;

"Dünyada yeni inkişaf meylləri və Türk dünyası" beynəlxalq simpozium haqqında hesabat;

Beynəlxalq əlaqələrin inkişafı;

İnzibati şöbənin hesabatı, müşahidələri və tövsiyələri;

Yeni tədris korpusunun istifadəsi və universitə qurumlarının jerləşdirilməsi;

Cari məsələlər müzakirə olunmuş və müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

Universitədə yeni qurumun yaradılması və vəzifəyə təyin olunma məsələsi haqqında universitənin prorektoru **Məhəmməd Nuriyev** məlumat verərək bildirdi ki, universitədə yeni bir tədris-tədqiqat mərkəzi – İqtisadi Siyasət və İnkişaf Mərkəzinin yaradılması nəzərdə tutulur. Bu mərkəzdə qlobal iqtisadi inkişaf və ölkə iqtisadiyyatı ilə əlaqədar ən müxtəlif məsələlər araşdırılacaq. Mərkəzin yaradılması və onun direktoru vəzifəsinə Fikrət Paşayevin təyin olunması məsələləri şura üzvlərinin müzakirəsinə verilir. Fikrət Paşayev Moskva Dövlət Universitetində ali təhsil alıb, orada çoxmillətli müəssisələr mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edib. Müxtəlif qurumlarda müxtəlif vəzifələrdə çalışıb. İdarəetmə və tədqiqat işi təcrübəsinə malikdir. 15 il Azərbaycan Respublikasının diplomatik xidmətində - Birləşmiş Millətlər Təşkilatında və ölkəmizin Amerika Birləşmiş Ştatlarındakı Səfirliyində çalışıb. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Uşaqlara Yardım Fondunun (UNICEF) İcra Orqanı prezidentinin müavini olmuşdur. O, Azərbaycanın Ümümdünya Ticarət Təşkilatına üzv olması ilə əlaqədar danışıqlarda iştirak etmişdir. İsveçrə, İtaliya, Belçika, Rusiya, Türkiyə, Misir, Qırğızıstan və Gürcüstanda təşkil olunan müxtəlif treninq, simpozium və seminarlarda iştirak etmişdir. Tədqiqat sahəsinə Xəzər regionunda çoxmillətli korporasiyalar, Ümümdünya Ticarət Təşkilatı və ticarət diplomatiyası, Xəzər regionunda enerji diplomatiyası və geosiyasət məsələləri daxildir.

M.Nuriyev məlumatını davam etdirərək bildirdi ki, Memarlıq, inşaat və ətraf mühit mühəndisliyi departamentinin müdiri vəzifəsinə Bataca Baysalın namizədliyi təklif olunur. Bataca Baysal inşaat mühəndisliyi və ətraf mühit mühəndisliyi üzrə tanınmış mütəxəssisdir. O, Orta Doğu Texniki Universitəsində (Türkiyə) inşaat mühəndisliyi üzrə bakalavr dərəcəsi, həmin universitədə ətraf mühit mühəndisliyi ixtisası üzrə magistr dərəcəsi və Ege Universitəsində (Türkiyə) Ph.D dərəcəsi almışdır. Uzun müddət müxtəlif nüfuzlu şirkətlərdə mühəndislik fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur. Bataca Baysal elmi fəaliyyətlə də məşğul olur. Müxtəlif beynəlxalq elmi jurnallarda 30-a yaxın elmi əsəri nəşr olunmuşdur.

Elmi-İnzibati Şura **İqtisadi Siyasət və İnkişaf Mərkəzinin yaradılması** və onun direktoru vəzifəsinə **Fikrət Paşayevin** təyin olunması haqqında qərar qəbul etdi. **Bataca Baysal** Memarlıq, İnşaat və Ətraf Mühit Mühəndisliyi Departamentinin müdiri vəzifəsinə təsdiq olundu.

"Dünyada yeni inkişaf meylləri və Türk dünyası" beynəlxalq simpozium haqqında inzibati şöbənin müdiri **Murad İsgəndərov** (əsas məruzəçi), İctimaiyyət və İş Dünyası ilə Əlaqələr Departamentinin koordinatoru **Əlövsət Əmirbəyli** və Təhsil fakültəsinin dekanı **Elza Səmədova** (həmməruzəçilər) hesabat verdilər. Qeyd olundu ki, mayın 29-31-də Bakıda Xəzər Universitəsinin təşkilatçılığı ilə "Dünyada yeni inkişaf meylləri və Türk Dünyası" mövzusunda beynəlxalq simpozium keçirilmişdir. Simpoziumun keçirilməsindən məqsəd dəyişən dünya şəraitində ortaq tarix, dil və mədəniyyət birliyinə malik olan və bugünkü Türk Dünyasını meydana gətirən cəmiyyətlərin müxtəlif universitet, akademiya və institutlarındakı elm adamlarını bir yerə toplamaqla yaşadıqları cəmiyyətlərin və ümumiyyətlə Türk Dünyasının vəziyyətini, qarşılaşdıqları problemləri araşdırmaq və müzakirə etmək idi. Simpoziumun işində Azərbaycan, Türkiyə, Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Alma-

niya və Kanada alimləri və tədqiqatçıları iştirak etmişlər. Simpoziumda Türkiyənin Anayasa Məhkəməsinin və 20 universitetinin təmsil olunması əlamətdar idi.

Simpoziumun təntənəli açılış və bağlanış mərasimləri · keçirilmiş, 5 bölmədə (Yeni dünya nizamı, iqtisadi böhran və inteqrasiyalar; Beynəlxalq əlaqələr və əməkdaşlıqlar; Dünya təhsil sistemi və Türk Dünyası; Tarix, fəlsəfə, din və sosiologiya; Dil, ədəbiyyat, mədəniyyət) 120-dək məruzə dinlənilmişdir. Simpoziumun bağlanış mərasimində çıxış edən xarici ölkələrin universitet rəhbərləri və tədqiqatçılar simpoziumun həm təşkilati, həm də elmi mübadilə baxımından yüksək səviyyədə keçdiyini və bu cür tədbirlərin bundan sonra da keçirilməsinin zəruri olduğunu qeyd etmişlər.

Simpoziumdan sonra Türkiyədə elmi ezamiyyətdə olmuş Ə. Əmirbəyli müxtəlif universitetlərdəki həmkarlarından simpozium haqqında eşitdiyi müsbət rəyləri şura üzvlərinin nəzərinə çatdırdı. Türkiyənin televiziya kanallarında simpozium haqqında dolğun məlumat verildiyini qeyd etdi.

Beynəlxalq əlaqələrin inkişafı haqqında universitənin rektoru, professor **Hamlet İsaxanlı** məlumat verərək dedi: Biz beynəlxalq əlaqələrimizi inkişaf etdirəndə dünyanı şərti olaraq dörd yerə bölürük: Amerika, Avropa, Uzaq Şərq –Yaponiya, Çin, Koreya kimi dövlətlər, bir də ki, əgər belə demək mümkünsə, ətrafımız. Bu regionlar öz xüsusiyyətləri ilə bir-birindən fərqlənir. Və biz bu ərəfədə onların hər birini təmsil edən təhsil müəssisələri ilə yeni əlaqələr qurmuşuq. Məsələn, bu yaxınlarda biz Amerikanın Kanzas Universiteti ilə iki universitetin iş birliyi haqqında rəsmi müqavilə imzaladıq. Avropa universitetləri ilə bir sıra sahələrdə, xüsusilə iqtisadiyyat və menecment sahəsində əlaqələrimiz var. Hazırda Erasmus proqramında iştirak edirik. Onun vaxtı bir il də uzadıldı. Yəni biz tələbələrimizi yenə bakalavr, magistr, doktor səviyyəsində Avropa ölkələrinə göndərib, oradan tələbə qəbul edə biləcəyik. Bu gediş-gəliş · müəllim və elmi işçilərə də aiddir. Sentyabrda Erasmus proqramı üzrə Avropanın 7 universitetindən böyük nümayəndə heyətini, eləcə də Gürcüstan universitetlərinin nümayəndələrini Bakıda qəbul edəcəyik, yəni növbəti toplantımızı burda keçirəcəyik. Avropa ilə yenə əlaqələr genişlənir. Indi biz Xəzər universitəsi də daxil olmaqla Avropanın 22 universitetinin əməkdaşlığı haqqında yeni layihə hazırlamışıq. Xəzər universitəsinin bu əməkdaşlığın koordinatoru olması nəzərdə tutulmuşdur.

Son vaxtlar Uzaq Şərq ali təhsil müəssisələri ilə əlaqələrə çox fikir veririk, çünki dünyanın ağırlıq mərkəzi getgedə o tərəfə keçir. İqtisadiyyatına görə Yaponiya indi dünyanın ikinci ölkəsidir. Çin son beş ildə əvvəlcə Fransanı, sonra İngiltərəni, keçən il isə Almaniyanı da ötərək, iqtisadi gücünə görə üçüncü yerə çıxmışdır. Və buna uyğun olaraq da elm və təhsil orda çox geniş inkişaf etməkdədir. Bizim bu regionda əvvəllər Koreya və Malayziya ilə əlaqələrimiz var idi. Indi bu arada mən Yaponiyaya və Çinə səfər elədim. Bu səfərlər nəticəsində xeyli nüfuzlu universitetlərlə, o cümlədən Çinin Mərkəzi Neft İnstitutu ilə, Çinin cənubunda yerləşən, 50 min tələbəsi olan Guijou Universiteti ilə müqavilə imzaladıq. Bu yaxınlarda Cənubi Koreyadan bir universitetin – Hallym Universitetinin prezidenti bizə müraciət edərək, bizimlə bərabər işləmək, iş birliyinə girmək arzusunu bildirmişdi. Biz həmin universitetlə də müqavilə imzaladıq. Yəni o regionda kifayət qədər fəallaşmağa başlamışıq.

Yaxın ətraf isə, bildiyiniz kimi, Türkiyə, Orta Asiya, Rusiya, Yaxın Şərq və digər Şərq ölkələridir. Təəssüf ki, bu diyar müəyyən dərəcədə böyük elm və texnologiya diyarı hesab olunmur. Amma bu regionda da əlaqələrimizi mümkün qədər genişləndirməyə çalışırıq. O cümlədən, bir məsələni xüsusi qeyd eləmək istəyirəm. Bu, Türkiyənin Yüksek Ögretim Kurulu (YÖK) tərəfindən tanınmağımızdır. Bu imkan verəcək ki, Türkiyədən müxtəlif səviyyələrdə tələbələr bizim iniversitədə təhsil alsınlar. Bu, Türkiyə ali təhsil müəssisələri ilə əlaqələrimizə böyük kömək göstərəcək.

Xüsusi qeyd etmək istədiyim ikinci məsələ – bu il əldə olunan nəticə kimi "Dünya" məktəbinin Beynəlxalq status almasıdır. İndiyədək Azərbaycanda yalnız TISA deyilən – The İnternational School of Azerbaijan da deyirlər onun adına –

Amerika və İngiltərə səfirliklərinin qurduğu bir məktəbin Beynəlxalq statusu var idi. Və orda daha çox xaricilər oxuyurlar. Bu il biz o statusu almağa nail olduq. Və bu asan iş deyildi. Eyni zamanda, qarşıda xeyli çətin məqsəd və vəzifələr durur.

Mən bir mühüm məsələni də qeyd etmək istəyirəm. Bu da ondan ibarətdir ki, biz səfərlərə gedirik, nümayəndələr dəvət edirik, müzakirələr aparırıq, müqavilələr imzalayırıq, amma bütün bunlardan istifadə eləyənlər çox az olur. Yəni bütün müqavilələrimizdə tələbə mübadiləsi nəzərdə tutulur. Yəni müqavilə imzaladığımız bütün universitetlərə biz tələbə göndərə bilərik. Müqavilələrin böyük hissəsində nəzərdə tutulduğuna görə, bunun üçün pul ödənilmir, ya da cüzi ödənilir. Hamı gözləyir ki, bu işin həyata keçirilməsi mexanizmi ilə də biz məşğul olaq, tələbələri çağırıb deyək ki, gedin başqa ölkələrdə təhsil alın. Amma bu işlə fakültələr, departamentlər məşğul olmalıdırlar. Biz dəfələrlə elan eləyirik, vebsaytımıza yazırıq, müqavilələr göstərilir, amma müraciət eləyən yoxdur. Yaponiya, Çin, Koreya kimi ölkələrin nüfuzlu universitetləri ilə müqavilələr bağlamışıq. Amma nə tələbələrimiz həmin universitetlərdə təhsil almağa maraq göstərir, nə də fakültələrimiz, departamentlərimiz və dekanlıqlarımız bu işlə məşğul olurlar.

Söhbət tək tələbə mübadiləsindən getmir. Olduğumuz bütün universitetlərdə ən əvvəl deyirlər ki, bərabər elmi iş görək, elmlə məşğul olan adamlar bizlə əlaqə saxlasınlar. İnanın ki, hər yerdə, birinci yerdə bu məsələni qaldırırlar. Tələbə mübadiləsi də, müəllim mübadiləsi də, konfranslar da sonra gəlir. Birinci deyirlər ki, elmi layihələr üzərində birlikdə işləyək. Biz bu sahədə də fəallıq göstərmirik. Görünür, elmlə məşğul olmağa, ya da onlarla yazışmağa həvəsimiz çatmır. Nədənsə, çox passivik. Mən istərdim ki, mənim beynəlxalq əlaqələr üzrə köməkçilərim də bu işlə məşğul olsunlar. Amma istək qarşılıqlı olmalıdır. Həm kafedralardan, fakultələrdən, həm tələbələrdən, həm biz tərəfdən.

Çıxışımın sonunda bildirmək istəyirəm ki, xarici ölkələrin universitetləri ilə əməkdaşlıq fəaliyyətimizin mühüm və strateji cəhətini təşkil edir. Biz bu işi davam etdirəcək və genişləndirəcəyik. Universitəmizin bölmələri də iradlarımı nəzərə alıb, bu sahədə fəallıq göstərməlidirlər.

İnzibati şöbənin hesabatı, müşahidələri və tövsiyələri məsələsi ilə əlaqədar şöbənin müdiri **Murad İsgəndərov** məlumat verdi. Qeyd etdi ki, son dövrdə şöbənin fəaliyyətini gücləndirmək üçün müəyyən tədbirlər görülmüşdür. Şöbənin əsasnaməsi işlənib hazırlanmış və təsdiq olunmuşdur. Bundan sonra şöbə öz işini əsasnamənin tələblərinə görə qurmuşdur. Şöbə daxilində inzibati komissiya yaradılmış və komissiya müntəzəm olaraq tələbələrin və müəllimlərin dərsə davamiyyəti üzrə monitorinqlər aparmışdır. Monitorinqlərin nəticələri dekanlıqlarla birlikdə müzakirə olunmuş, universitə rəhbərliyinin nəzərinə çatdırılmışdır. Dərs və imtahan cədvəllərinin tərtibindəki problemlər öyrənilmiş, onların həllinə aid tövsiyələr verilmişdir. Tələbələr arasında nizam-intizamın təşkili və bu sahədəki çatışmazlıqların aşkar edilərək aradan qaldırılması yolları müzakirə edilmişdir. Şöbə universitədə elmi, kütləvi tədbirlərin təşkili və keçirilməsində də fəal şəkildə iştirak etməyə başlamışdır. M. İsgəndərov qeyd etdi ki, şöbə yeni dərs ili üçün əlavə tədbirlər hazırlamaqdadır.

Yeni tədris korpusunun istifadəsi və universitə qurumlarının yerləşdirilməsi haqqında universitənin prorektoru **Rafiq Əhmədov** məlumat verdi.

Elmi-İnzibati Şura **"Dünyada yeni inkişaf meylləri və Türk dünyası" beynəlxalq simpozium haqqında hesabat; Beynəlxalq əlaqələrin inkişafı; İnzibati şöbənin hesabatı, müşahidələri və tövsiyələri; Yeni tədris korpusunun istifadəsi və universitə qurumlarının yerləşdirilməsi** məsələləri üzrə məlumatların nəzərə alınması haqqında qərar qəbul etdi.

Cari məsələlər qismində universitə Tələbə Məclisinin prezidenti **Pərviz Muradov** çıxış edərək, Tələbə Məclisinin fəaliyyətinə aid bəzi məsələləri nəzərə çatdırdı.

Sədrlik edən **Hamlet İsaxanlının** yekun sözü ilə Elmi-İnzibati Şuranın növbəti iclası başa çatdı.

"Xəzər Xəbər"

ABŞ PREZİDENTİ BARAK OBAMANIN QAHİRƏ UNİVERSİTETİNDƏ ÇIXIŞI

(4 iyun 2009-cu il)

Mən əbədi şəhər Qahirədə olmaqdan və iki böyük institut tərəfindən qarşılanmaqdan şərəf duyuram. Min ildən artıqdır ki, Əl-Əzhər Universiteti İslam elminin mayakı olaraq durmuşdur və bir əsrdən artıqdır ki, Qahirə Universiteti Misirin inkişafının mənbəyi olmuşdur. Siz birlikdə ənənə ilə inkişaf arasında ahəngi təmsil edirsiniz. Mən sizin və Misir xalqının qonaqpərvərliyinə görə minnətdaram. Mən həmçinin özümlə Amerika xalqının iltifatını və ölkəmdəki bütün müsəlman icmalarının sülh salamını gətirməkdən şərəf duyuram: Əssəlamü əleyküm. (Alqışlar).

Biz Birləşmiş Ştatlarla Müsəlman dünyası arasında böyük bir gərginliyin yaşandığı bir zamanda görüşürük – bu gərginliyin kökü hazırkı siyasi debatlardan çox-çox keçmişə gedən tarixi qüvvələrə bağlıdır. İslamla Qərb arasındakı münasibətlərə əsrlərlə birgə yaşayış və əməkdaşlıqla yanaşı münaqişələr və dini müharibələr də daxildir. Yaxın keçmişdə bu gərginlik bir çox müsəlmanların hüquq və imkanlarını rədd edən müstəmləkəçilikdən və müsəlmanların çoxluq təşkil etdiyi ölkələrin öz arzularını nəzərə almadan onlarla çox zaman ikinci dərəcəli dövlətlər kimi davranıldığı Soyuq Müharibədən qidalanmışdır. Bunlardan əlavə, müasirlik və qloballaşmanın gətirdiyi köklü dəyişikliklər bir çox müsəlmanların Qərbə İslam ənənələrinin düşməni kimi baxmasına gətirib çıxarmışdır.

Zorakı ekstremistlər bu gərginliklərdən kiçik, lakin güclü müsəlman azlıqları arasında istifadə etmişlər. 2001-ci il 11 sentyabr hadisələri və bu ekstremistlərin mülki insanlara qarşı törətdiyi fasiləsiz zorakılıq cəhdləri mənim ölkəmdə bəzilərinin İslama yalnız Amerika və Qərb ölkələrinə qarşı deyil, bütünlükdə insan hüquqlarına qarşı qaçılmaz olaraq düşmən kimi baxmasına səbəb olmuşdur. Bütün bunlar daha çox qorxu və inamsızlıq yaratmışdır.

Nə qədər ki bizim münasibətlərimiz aramızdakı fərqlər əsasında müəyyən ediləcəkdir, biz sülh əvəzinə düşmənçilik toxumu səpənləri və bizim bütün xalqlarımızın ədalət və tərəqqiyə nail olmasına kömək edəcək əməkdaşlıq əvəzinə münaqişə təbliğ edənləri gücləndirəcəyik. Bu şübhə və ixtilaf dövrəsinə son qoyulmalıdır.

Mən buraya – Qahirəyə Birləşmiş Ştatlar ilə bütün dünya müsəlmanları arasında yeni başlanğıca nail olmaq üçün gəlmişəm; o başlanğıc ki, qarşılıqlı maraq və hörmətə əsaslanır; və o başlanğıc ki, Amerika və İslamın tək olmadığı həqiqətinə və

onların bir-biri ilə rəqabətdə olmalarına ehtiyacın olmaması həqiqətinə əsaslanır. Əksinə, onlar bir-biri ilə üst-üstə düşürlər və ortaq prinsiplərə – ədalət və tərəqqi, tolerantlıq və bütün insanların şərəfli olması prinsiplərinə malikdirlər.

Mən başa düşürəm ki, dəyişikliklər bir gecədə baş verə bilməz. Bilirəm, bu nitqim barədə çox danışılacaq, amma heç bir nitq illərin inamsızlığını kökündən qoparıb ata bilməz, heç mən əlimdə olan bu zaman müddətində bizi bu məqama gətirib çıxaran bütün kompleks suallara cavab da verə bilmərəm. Lakin mən inanıram ki, irəliyə doğru addım atmaq üçün biz ürəklərimizdə saxladığımız və çox zaman ancaq bağlı qapılar arxasında səsləndirilən sözləri açıq şəkildə deməliyik. Bir-birimizi dinləmək, bir-birimizdən öyrənmək, bir-birimizə hörmət etmək və ortaq mövqeyə nail olmaq üçün davamlı səylər olmalıdır. Müqəddəs Quranın bizlərə dediyi kimi: "Allahı unutmayın və doğru danışanlar olun." (Alqışlar). Mən buna çalışacağam – qarşımızda duran vəzifənin ağırlığını nəzərə alaraq və bizim insan kimi paylaşdığımız ortaq maraqların bizi parçalayan qüvvələrdən qat-qat güclü olduğu inancımda möhkəm dayanaraq, bacardığım qədər həqiqəti danışacağam.

Bu inancın bir qismi mənim öz təcrübəmlə bağlıdır. Mən xristianam, lakin mənim atam nəsillər boyu müsəlmanların yaşadığı Keniyada, keniyalı ailədə doğulmuşdur. Cavan oğlan olarkən, mən bir neçə il İndoneziyada yaşamışam və dan yeri söküləndə və qaranlıq çökəndə azan səsini eşitmişəm. Gəncliyimdə mən bir çoxlarının öz müsəlman inancında şərəf və rahatlıq tapdığı Çikaqo icmalarında işləmişəm.

Mən həmçinin vaxtilə tarixi öyrənən bir tələbə kimi sivilizasiyanın İslama borclu olduğunu bilirəm. Bir çox əsrlər boyunca - Əl-Əzhər kimi yerlərdə - elmin yoluna işıq salan, Avropanın İntibahı və Maarifçilik fəlsəfəsinə yol açan məhz İslam olmuşdur. Riyazi ardıcıllıq, bizim maqnit, kompas və naviqasiya alətləri, qələm və çap sahəsində bizim ustalığımız, xəstəliklərin necə yayılması və onların necə sağaldılması haqqında bizim anlayışlarımız müsəlman xalqların gətirdiyi yeniliklər əsasında yaranmışdır. (Alqışlar). Islam mədəniyyəti bizə füsunkar tağlar və yüksək qüllələr, əbədi poeziya və qiymətli musiqi, gözəl hüsnxətt və sakit düşüncə məkanları bəxş etmişdir. Həmçinin bütün tarix boyu İslam həm sözdə, həm də əməldə dini tolerantlığın və irqi bərabərliyin mümkünlüyünü nümayiş etdirmişdir. (Alqışlar).

Mən həmçinin bilirəm ki, İslam həmişə Amerikanın tarixinin bir hissəsi olmuşdur. Mənim ölkəmi ilk olaraq tanıyan dövlət Mərakeş olmuşdur. 1796-cı ildə Tripoli Sazişini imzalayarkən bizim ikinci prezidentimiz Con Adams yazırdı: "Birləşmiş Ştatların müsəlmanların qanunlarına, dininə və ya dincliyinə qarşı heç bir düşmənçilik xarakteri yoxdur." Və bizim dövlətimiz yaranandan bu günə kimi amerikalı müsəlmanlar Birləşmiş Ştatları zənginləşdirmişlər. Onlar bizim müharibələrimizdə döyüşmüş, hökumətimizə xidmət etmiş, insan hüquqları uğrunda ayağa qalxmış, biznes yaratmış, universitetlərimizdə dərs demiş, idman arenalarımızda fərqlənmiş, Nobel Mükafatı qazanmış, bizim ən hündür binamızı inşa etmiş və Olimpiya məşəlini yandırmışlar. Və bu yaxınlarda ilk amerikalı müsəlman Konqresə seçildiyi zaman bizim Konstitusiyamızı qorumaq naminə bizim Bani Atalarımızdan biri olan Tomas Ceffersonun şəxsi kitabxanasında saxladığı Müqəddəs Qurana and içmişdir. (Alqışlar).

Beləliklə də, mən İslamın ilk yarandığı regiona gəlməzdən öncə onu üç materikdə tanımışam. Həmin təcrübə mənim inamımı müəyyən edir ki, Amerika ilə İslam arasındakı tərəfdaşlıq İslamın əslində nə olduğuna əsaslanmalıdır. Və mən, Birləşmiş Ştatların prezidenti kimi, harada meydana çıxmasından asılı olmayaraq, mənfi İslam stereotiplərinə qarşı mübarizə aparmağı öz vəzifələrimdən biri hesab edirəm. (Alqışlar). Amma həmin bu prinsip müsəlmanların Amerika haqqında düşüncələrinə də tətbiq edilməlidir. (Alqışlar). Müsəlmanlar kobud, alçaldıcı stereotipə uyğun gəlmədiyi kimi, Amerika da öz maraqlarını güdən kobud imperiya stereotipi deyil. Birləşmiş Ştatlar dünyanın indiyədək tanıdığı ən böyük tərəqqi mənbələrindən biri olmuşdur. Biz imperiyaya qarşı inqilabdan doğulmuşuq. Biz hamının bərabər yaradıldığı ideal əsasında yaranmışıq və həm öz sərhədlərimiz daxilində, həm də bütün dünyada bu sözlərə əsl mənasını vermək üçün əsrlərlə qan tökmüş və mübarizə aparmışıq. Biz Yer kürəsinin hər tərəfindən götürülmüş hər bir mədəniyyətdən formalaşmış və sadə bir konsepsiyaya sadiq qalmışıq: E pluribus unum - "Müxtəliflikdə - vahidik."

İndi Barak Hüseyn Obama adlı afrikalı amerikalının prezident seçilə bilməsi faktına çox diqqət çəkilir. Amma mənim şəxsi tarixçəm elə də unikal deyildir. Bütün insanlar üçün imkan arzusu Amerikadakı hər bir kəs üçün gerçəkləşməmişdir, lakin onun verdiyi vəd bizim sahillərimizə gələn hamı üçün mövcuddur ki, buraya, yeri gəlmişkən, ölkəmizdə bu gün orta təhsil və gəlir səviyyəsindən yuxarı səviyyədə yaşayan yeddi milyona yaxın müsəlman da daxildir. (Alqışlar).

Bundan əlavə, Amerikada azadlıq hər bir kəsin öz dininə etiqad etmək azadlığından ayrılmazdır. Buna görə də, bizim ölkədə hər bir ştatda məscid vardır və sərhədlərimiz daxilindəki məscidlərin sayı

bu gün 1200-dən artıqdır. Buna görədir ki, ABŞ hökuməti qadınların və qızların hicab geymək hüququnu müdafiə etmək və bu hüququ inkar etmək istəyənləri cəzalandırmaq məqsədilə məhkəməyə getmişdir. (Alqışlar).

Ona görə də, qoy .bunda heç bir şübhə olmasın: İslam Amerikanın bir parçasıdır. Və mən inanıram ki, Amerika öz içində bir həqiqəti daşıyır: irqindən, dinindən, həyatdakı mövqeyindən asılı olmayaraq bizim hamımızın ortaq stimulları vardır – sülh və təhlükəsiz şəraitdə yaşamaq, təhsil almaq və şərəflə işləmək, ailələrimizi, cəmiyyətimizi və Allahımızı sevmək. Bu, bütün insanlığın ümididir.

Belə ki, biz son təcrübəmizdən öyrənmişik ki, bir ölkədə maliyyə sistemi zəifləyəndə hər yerdə inkişafa zərbə dəyir. Yeni qrip bir insana yoluxanda, hamı təhlükə altında olur. Bir dövlət nüvə silahı hazırlayanda, nüvə hücumu təhlükəsi bütün dövlətlər üçün artır. Zorakı ekstremistlər bir dağ silsiləsində fəaliyyət göstərəndə, okeanın o tayında da insanlar təhlükəyə məruz qalırlar. Həmçinin Bosniya və Darfurda günahsız insanlar qətlə yetiriləndə, bu, bizim vicdanımıza ləkədir. (Alqışlar). Bu, bizim insan övladı olaraq bir-birimiz qarşısındakı məsuliyyətimizdir.

Və bu, daşınmalı olan çətin bir məsuliyyətdir. Çünki insanlıq tarixində dövlətlərin və tayfaların – və, bəli, dinlərin – öz maraqlarına xidmət etmək məqsədilə biri digərini istila etməsi çox tez-tez rast gəlinən bir faktdır. Lakin bu yeni dövrdə bu kimi mövqelər öz-özünü məğlub etmək deməkdir. Bizim qarşılıqlı asılılığımızı nəzərə alsaq, hər hansı bir dövləti və ya insanlar qrupunu digərinin başı üzərinə qaldıran istənilən dünya düzəni qaçılmaz olaraq iflasa uğrayacaqdır. Deməli, keçmiş haqqında nə düşünürüksə, biz ona əsir olmamalıyıq. Bizim problemlərimiz tərəfdaşlıq yolu ilə həll edilməlidir. (Alqışlar).

Amma bu o demək deyil ki, biz gərginlik mənbələrinə laqeyd qalmalıyıq. Əslində bu, onun əksini tələb edir; biz bu gərginliklərlə üz-üzə gəlməliyik. Ona görə də, bu düşüncə ilə, icazə verin, mənim qənaətimcə bizim nəhayət birgə qarşılaşmalı olduğumuz bəzi xüsusi məsələlər barədə bacardığım qədər aydın və geniş söhbət edim.

GƏRGİNLİYİN BİRİNCİ MƏNBƏYİ: ZORAKI EKSTREMİZM

Bizim üzləşdiyimiz gərginliyin birinci mənbəyi özünün bütün formaları ilə birgə zorakı ekstremizmdir. Ankarada mən açıq şəkildə bildirdim ki, Amerika İslamla müharibə aparmır və heç vaxt da aparmayacaq. Amma biz bizim təhlükəsizliyimizə öldürücü təhlükə yaradan zorakı ekstremizmə qarşı yorulmadan qarşı çıxacağıq. Çünki biz də bütün başqa inanclara malik insanların rədd etdiyi şeyləri – günahsız kişiləri, qadınları və uşaqları öldürməyi rədd edirik. Həmçinin prezident kimi Amerika xalqını qorumaq mənim birinci vəzifəmdir.

Əfqanıstandakı vəziyyət Amerikanın məqsədlərini və bizim birgə çalışmağa ehtiyacımız olduğunu nümayiş etdirir. Yeddi il bundan əvvəl Birləşmiş Ştatlar geniş beynəlxalq dəstəklə Əl-Qaidə və Talibanın dalınca getdi. Biz istədiyimizdən getmədik, biz zərurət olduğuna görə getdik. Mən bilirəm ki, bəziləri hələ də 11 sentyabr hadisələrinə şübhə ilə yanaşır və hətta mühakimə edirlər. Amma gəlin dəqiqləşdirək: Əl-Qaidə həmin gün təxminən 3000 nəfər insanı öldürdü. Qurbanlar kiməsə zərər vermək üçün heç bir şey etməmiş Amerikadan və bir çox başqa ölkələrdən olan günahsız kişilər, qadınlar və uşaqlar idi. Buna baxmayaraq, Əl Qaidə bu insanları qəddarcasına öldürməyi seçdi, hücumlara görə məsuliyyəti öz üzərinə götürdü və hətta indi də kütləvi şəkildə öldürməkdə qətiyyətli olduğunu bəyan edir. Onların bir çox ölkələrdə şöbələri vardır və öz miqyaslarını genişləndirməyə çalışırlar. Bunlar müzakirə ediləsi baxışlar deyil; bunlar mübarizə aparılası faktlardır.

Səhv etməyin: biz öz qoşunlarımızı Əfqanıstanda saxlamaq istəmirik. Biz orada heç bir hərbi baza saxlamaq niyyətində deyilik. Gənc kişilərimizi və qadınlarımızı itirmək Amerika üçün əzablıdır. Bu münaqişəni davam etdirmək baha başa gəlir və siyasi cəhətdən çətindir. Biz Əfqanıstan və Pakistanda mümkün qədər çox amerikalını öldürməkdə qətiyyətli olan zorakı ekstremistlərin olmadığına əmin olsaydıq, məmnuniyyətlə hər bir əsgərimizi geriyə, vətənə qaytarardıq. Lakin bu hələ baş verməyib.

Biz buna görə qırx altı ölkədən ibarət bir ittifaq ilə tərəfdaşlıq edirik. Çəkilən xərclərə baxmayaraq, Amerikanın öhdəliyi zəifləməyəcəkdir. Əslində, bizim heç birimiz bu ekstremistlərə laqeyd yanaşmamalıdır. Onlar bir çox ölkələrdə qətllər törətmişlər. Onlar müxtəlif inanclardan olan insanları öldürmüşlər – hamısından çox isə müsəlmanları qətlə yetirmişlər. Onların əməlləri insan hüquqları, millətlərin inkişafı və İslamla barışmazdır. Müqəddəs Quran bəyan edir ki, "Günahsız insanı öldürən kəs bütün insanlığı öldürmüş

kimidir; və bir insanı xilas edən kəs bütün insanlığı xilas etmiş kimidir." Bir milyarddan artıq insanın ölməz inancı bir neçə insanın dar nifrətindən nə qədər də böyükdür! İslamın zorakı ekstremizmlə müharibəyə aidiyyatı yoxdur – o, sülhü təbliğ etməyin mühüm bir hissəsidir.

Amma biz eyni zamanda bilirik ki, yalnız hərbi güc Əfqanıstan və Pakistandakı problemləri həll edən deyil. Buna görə də, biz növbəti beş il ərzində məktəblərin, xəstəxanaların və yolların tikilməsi, iş yerlərinin yaradılması məqsədilə Pakistanla əməkdaşlığa ildə 1,5 milyard dollar sərmayə qoymağı və öz yurdlarından didərgin düşmüş insanlara yardım etmək məqsədilə yüz milyonlarla dollar ayırmağı planlaşdırırıq. Və məhz buna görədir ki, biz öz iqtisadiyyatlarını inkişaf etdirməsi və insanların ehtiyac duyduğu xidmətləri göstərmələri üçün əfqanlara kömək etmək məqsədilə 2,8 milyard dollar vəsait veririk.

İcazə verin, İraq məsələsinə də toxunum. Əfqanıstandan fərqli olaraq İraq müharibəsi istəklə başlanılmış müharibə idi ki, bu da mənim ölkəmdə və bütün dünyada güclü fikir ayrılıqlarının yaranmasına rəvac verdi. Mən eyni zamanda inanıram ki, İraqda baş verən hadisələr Amerikaya mümkün olan hallarda problemlərimizi həll etmək üçün diplomatiyadan istifadə etməli olduğumuzu və beynəlxalq konsensus yaratmalı olduğumuzu xatırlatdı. (*Alqışlar*). Doğrudan da, Tomas Ceffersonun sözlərini xatırlasaq, o deyirdi: "Mən ümid edirəm ki, bizim müdrikliyimiz gücümüzlə bərabər artacaqdır və gücümüzdən nə qədər az istifadə etsək, bir o qədər yaxşı olacağını bizə öyrədəcəkdir."

Bu gün Amerikanın ikiqat məsuliyyəti vardır: İraqa özü üçün daha yaxşı gələcək qurmaqda kömək etmək və İraqı iraqlılara vermək. Mən İraq xalqına aydın şəkildə bildirmişəm ki, – (*Alqışlar*) – mən İraq xalqına aydın şəkildə bildirmişəm ki, biz orada heç bir baza saxlamaq niyyətində deyilik və onların ərazisi və ya resurslarına heç bir iddiamız yoxdur. İraqın suverenliyi onun özünündür. Ona görə də, mən cari ilin avqust ayına qədər döyüş briqadalarımızın oradan çıxarılmasını əmr etdim. Ona görə də, biz İraqın demokratik yolla seçilmiş hökuməti ilə iyula qədər hərbi hissələrimizin İraq şəhərlərindən çıxarılacağı və 2012-ci ilədək bütün qoşunlarımızın İraqdan çıxarılacağı barədə razılığa gələcəyik. (*Alqışlar*). Biz öz Təhlükəsizlik Qüvvələrinə təlim keçməkdə və iqtisadiyyatını inkişaf etdirməkdə İraqa kömək edəcəyik. Amma biz təhlükəsiz və vahid İraqı tərəfdaş

kimi dəstəkləyəcəyik, rəis kimi yox.

Və nəhayət, Amerika ekstremistlərin zorakılıqlarına göz yuma bilmədiyi kimi, biz də öz prinsiplərimizi dəyişməməli və ya unutmamalıyıq. 11 sentyabr hadisələri bizim ölkəmizə çox böyük yara oldu. Onun yaratdığı qorxu və qəzəb başa düşüləndir, lakin bəzi hallarda o, bizim öz ənənələrimizin və ideallarımızın əksinə hərəkət etməyimizə səbəb oldu. Biz kursu dəyişmək üçün konkret addımlar atırıq. Mən birmənalı şəkildə Birləşmiş Ştatlar tərəfindən zor tətbiq edilməsini qadağan etmişəm və Quantanamo körfəzindəki həbsxananın gələn ilin əvvəlinədək bağlanılmasını əmr etmişəm. (*Alqışlar*).

Beləliklə, Amerika dövlətlərin müstəqilliyinə və qanunun aliliyinə hörmət etməklə özünü müdafiə edəcəkdir. Və biz bunu təhlükəyə məruz qalmış müsəlman xalqları ilə birgə tərəfdaşlıq zəminində edəcəyik. Ekstremistlər müsəlman icmalarında nə qədər tez təcrid olunsalar və pis qarşılansalar, biz hamımız bir o qədər tez təhlükəsiz olacağıq.

GƏRGİNLİYİN İKİNCİ MƏNBƏYİ: İSRAİLLİLƏR, FƏLƏSTİNLİLƏR VƏ ƏRƏB DÜNYASI

Gərginliyin bizim müzakirə etməyə ehtiyac duyduğumuz ikinci ən böyük mənbəyi israillilər, fələstinlilər və ərəb dünyası arasındakı vəziyyətdir. Amerikanın İsrail ilə güclü əlaqələri hamıya yaxşı məlumdur. Bu əlaqələr qırılmazdır. Bu, mədəni və tarixi bağlara əsaslanır.

Yəhudilər bütün dünyada əsrlər boyu təzyiqlərə məruz qalmışlar və Avropada antisemitizm misli görünməmiş Holokastla öz kulminasiya nöqtəsinə çatdı. Sabah mən Üçüncü Reyx tərəfindən yəhudilərin kölə edildiyi, işgəncələrə məruz qaldığı, güllələndiyi və qazla boğulduğu düşərgələr şəbəkəsinin bir hissəsi olmuş Buhenvalda səfər edəcəyəm. Altı milyondan artıq – bugünkü İsrailin yəhudi əhalisindən də çox yəhudi öldürülmüşdür. O faktı inkar etmək əsassızdır, laqeydlikdir və nifrətlə bağlıdır. İsraili məhv etməklə hədələmək və yaxud yəhudilər barədə alçaldıcı stereotipləri təkrar etmək kökündən yanlışdır və yalnız israillilərin düşüncələrində o ağrılı günlərin xatirəsini oyatmağa və bu regionun əhalisinin layiq olduğu sülhün qarşısını almağa xidmət edir.

Digər tərəfdən, Fələstin xalqı da – həm müsəlmanlar, həm də xristianlar – vətənlərini yaratmaq üçün əziyyətlərə məruz qalmışlar. Altmış ildən artıqdır ki, onlar qaçqınlıq ağrısına qatlaşmalı olublar. Bir çoxları Qəzza çayının qərb sahilində, Qəzzada və qonşu ərazilərdəki qaçqın düşərgələrində sülh və təhlükəsiz həyat sürməyi gözləyirlər. Onlar işğalın gətirdiyi irili-xırdalı gündəlik məhrumiyyətlərə dözürlər. Beləliklə, qoyun heç bir şübhə olmasın: Fələstin xalqının vəziyyətinə göz yumula bilməz. Amerika fələstinlilərin şərəf, imkan və öz dövlətlərinə sahib olma kimi legitim haqlarına arxasını çevirməyəcəkdir. (*Alqışlar*).

Onilliklər boyu çıxılmaz vəziyyət olmuşdur: legitim haqlara malik olan iki xalqın hər birinin ağrılı tarixi kompromisi əlçatmaz edir. Barmaqla işarə etmək asandır – fələstinlilər İsrailin yaradılması ilə başlanan qaçqınlıq həyatına, israillilər də öz tarixi boyu həm öz sərhədləri daxilindən, həm də onun kənarlarından daimi düşmənçiliyə və hücumlara məruz qalmalarına. Amma əgər biz bu münaqişəyə bu və ya digər tərəfdən baxsaq, biz həqiqəti görə bilməyəcəyik; yeganə çıxış yolu hər iki tərəfin iki dövlət kimi görüşdürülməsidir ki, burada israillilər və fələstinlilər hər biri sülh və təhlükəsizlik şəraitində yaşayacaqlar. (*Alqışlar*).

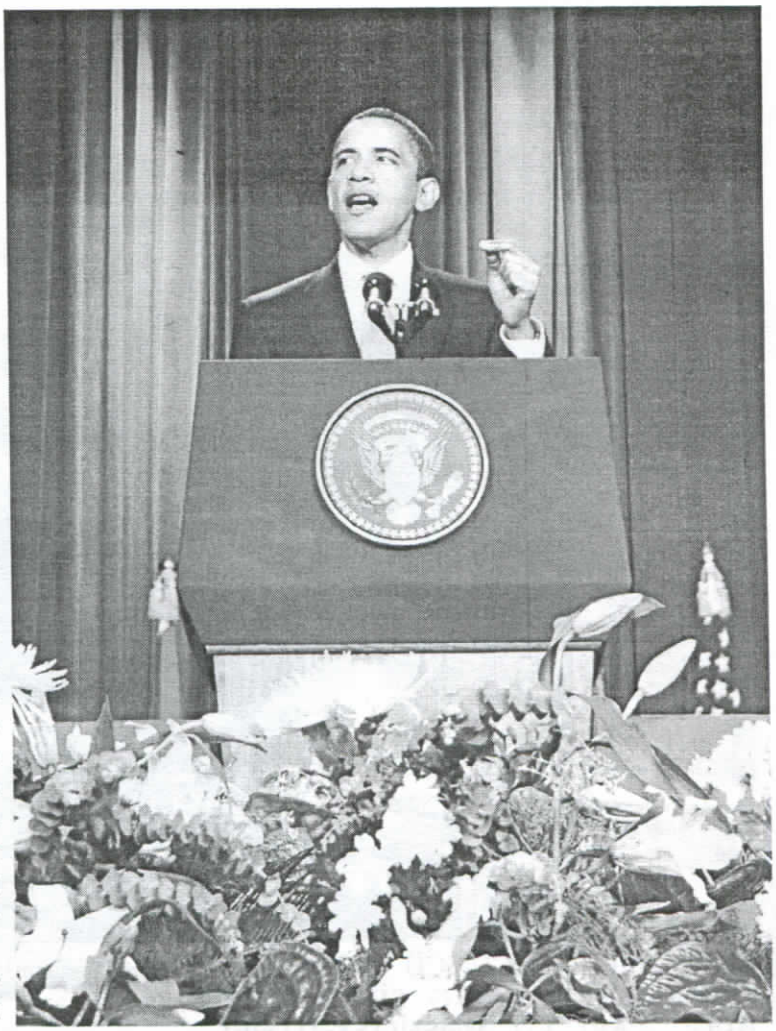
Bu, İsrailin də marağındadır, Fələstinin də marağındadır, Amerikanın da marağındadır və dünyanın da marağındadır. Ona görə də, mən şəxsən bu vəzifənin tələb etdiyi səbr və sədaqətlə bu nəticəyə nail olmaq niyyətindəyəm. (*Alqışlar*). Yol Xəritəsi çərçivəsində tərəflərin razılaşdığı öhdəliklər aydındır. Sülhün yaranması üçün onlar – və biz hamımız – öz məsuliyyətimizi anlamalıyıq.

Fələstinlilər iğtişaşlardan əl çəkməlidirlər. İğtişaşlar və qətllər yolu ilə müqavimət göstərmək yanlışdır və uğur gətirmir. Əsrlər boyu Amerikada qara dərili insanlar qul kimi qamçı zərbələrindən və irqi ayrı-seçkiliyin gətirdiyi məhrumiyyətlərdən əziyyət çəkmişlər. Amma onlar tam və bərabər hüquqlara iğtişaşlar sayəsində deyil, Amerikanın əsasını təşkil edən idealların gerçəkləşməsi uğrunda dinc və inadlı mübarizə nəticəsində nail oldular. Bu eyni hekayəni Cənubi Afrikadan Cənubi Asiyaya, Şərqi Avropadan İndoneziyaya qədər bütün xalqlar danışa bilər. Bu, sadə bir həqiqəti olan hekayədir: iğtişaş heç yerə aparıb çıxarmır. Yatan uşaqlara raket atmaq və ya qoca qadınları avtobusda partlatmaq nə

cəsarətin, nə də gücün əlaməti deyil. Mənəvi hakimiyyətə bu yolla iddia olunmur; bu yolla o, əldən verilir.

İndi fələstinlilər üçün onların nəyi inşa edə biləcəkləri üzərində diqqəti cəmləmələrinin vaxtıdır. Fələstin Hakimiyyəti öz xalqının ehtiyaclarına xidmət edən institutlarla hakimiyyəti idarə etmək qabiliyyətini inkişaf etdirməlidir. Həmasın bəzi fələstinlilər arasında dəstəyi vardır, lakin onlar qəbul etməlidirlər ki, onlar da məsuliyyət daşıyırlar. Fələstinlilərin haqlarının həyata keçirilməsində rol oynamaq üçün və Fələstin xalqını birləşdirmək üçün Həmas iğtişaşlara son qoymalı, keçmiş razılaşmaları tanımalı və İsrailin mövcud olma hüququnu tanımalıdır.

Eyni zamanda, İsrail də qəbul etməlidir ki, İsrailin mövcud olma haqqı rədd edilə bilinmədiyi kimi, Fələstinin də mövcud olma haqqı rədd edilə bilməz. Birləşmiş Ştatlar israillilərin davamlı olaraq məskunlaşmalarının qanuniliyini tanımır. (*Alqışlar*). Bu tikinti işləri əvvəlki razılaşmaları pozur və sülhə nail olma səylərini iflasa uğradır. Bu məskunlaşmaların dayandırılmasının vaxtıdır. (*Alqışlar*).

İsrail, həmçinin, fələstinlilərin yaşamasına, işləməsinə və öz cəmiyyətlərini qurmasına nail olmaları üçün götürdüyü öhdəliklərə əməl etməlidir. Və Fələstin ailələrini dağıtdığı kimi, Qəzzada davam edən humanitar böhran da İsrailin təhlükəsizliyinə xidmət etmir; Qəzza çayının qərb sahilində imkanların olmamasının davam etməsi də eynilə. Fələstin əhalisinin gündəlik həyat şəraitinin yaxşılaşması sülhə gedən yolun mühüm bir hissəsi olmalıdır və İsrail buna imkan yaratmaq üçün konkret addımlar atmalıdır.

Nəhayət, ərəb dövlətləri də qəbul etməlidirlər ki, Ərəb Sülh Təşəbbüsü mühüm bir başlanğıc idi, lakin onların məsuliyyətlərinin sonu demək deyildi. Ərəb dövlətlərini digər problemlərdən yayındırmaq üçün ərəb-israil münaqişəsindən bir daha istifadə edilməməlidir. Əksinə, bu, Fələstin xalqına öz dövlətini saxlayacaq institutların inkişaf etdirilməsində kömək etmək; İsrailin legitimliyini qəbul etmək; və keçmişdə olmuş özünüməğlubiyyət əvəzinə tərəqqini seçmək üçün bir səbəb olmalıdır.

Amerika öz siyasətini sülh axtaranlarla uyğunlaşdıracaqdır və israillilərə, fələstinlilərə və ərəblərə qapalı şəraitdə dediyini açıq şəkildə də deyəcəkdir. (*Alqışlar*). Biz sülhü məcburən yeridə bilmərik. Amma öz-özlüyündə bir çox müsəlman anlayır ki, İsrail yoxa çıxan deyil. Eynilə bir çox israilli də anlayır ki, Fələstin dövlətinə ehtiyac vardır. Hər bir kəsin həqiqət olaraq bildiyi məsələ üzrə addımlar atmağımızın vaxtıdır.

Çox göz yaşları axıdılmışdır. Çox qanlar tökülmüşdür. Bizim hamımız israilli və fələstinli anaların öz uşaqlarının qorxu olmadan böyüməsini görə biləcəyi; üç böyük dinin Müqəddəs Torpağının Allahın istədiyi kimi sülh məkanı olacağı; Qüdsün yəhudilər, xristianlar və müsəlmanlar üçün təhlükəsiz və əbədi vətən olacağı və İsra surəsində deyildiyi kimi – (*Alqışlar*) – İsra surəsində deyildiyi kimi, Musa, İsa və Məhəmmədin (hər üçünə Allahın salamı olsun) birlikdə ibadət etdiyi, bütün İbrahim övladlarının dinc şəkildə bir-birinə qarışacağı bir məkan olacağı bir gün üçün işləməyə məsuliyyət daşıyırıq. (*Alqışlar*).

Qahirə universiteti

GƏRGİNLİYİN ÜÇÜNCÜ MƏNBƏYİ: DÖVLƏTLƏRİN NÜVƏ SİLAHI ÜZRƏ HÜQUQLARI VƏ MƏSULİYYƏTLƏRİ

Gərginliyin üçüncü mənbəyi dövlətlərin nüvə silahı üzrə hüquqları və məsuliyyətləri sahəsində bizim ortaq maraqlarımızdır. Bu məsələ Birləşmiş Ştatlar və İran İslam Respublikası arasında gərginlik mənbəyi olmuşdur. Bir çox illərdir ki, İran özünü mənim ölkəmə qarşı çıxmaqla tanıtmışdır və bizim aramızda həqiqətən də səs-küylü bir tarix yaşanır. Soyuq Müharibənin ortasında Birləşmiş Ştatlar demokratik yolla seçilmiş İran hökumətinin devrilməsində rol oynamışdır. İslam İnqilabından bəri İran ABŞ əsgərlərinə və mülki vətəndaşlarına qarşı əsir götürmə və zorakılıq əməllərində rol oynamışdır. Bu tarix yaxşı bəllidir. Keçmişin əsiri olmaq əvəzinə mən İran rəhbərliyinə və xalqına aydın şəkildə bəyan etmişəm ki, mənim ölkəm irəliyə doğru addım atmağa hazırdır. İndi məsələ İranın nəyin əleyhinə olduğu deyil, onun nə kimi gələcək qurmaq istəməsindədir.

Onilliklər boyu yaranmış qarşılıqlı inamsızlığa qalib gəlmək çətin olacaq, amma biz cəsarətlə və vicdanla davam edəcək və həll edəcəyik. Bizim dövlətlər arasında müzakirə edilməli çox məsələlər olacaqdır və biz qarşılıqlı hörmət əsasında heç bir ilkin şərt olmadan irəliyə doğru addım atmaq istəyirik. Amma maraqlı olan hər kəsə aydındır ki, söhbət nüvə silahından gedirsə, biz həlledici məqama yetişmişik. Bu, sadəcə olaraq Amerikanın maraqları ilə bağlı deyil. Bu, Yaxın Şərqdə bu regionu və bütün dünyanı həddən artıq təhlükəli bir yola sürükləyə biləcək nüvə silahı ilə silahlanma yarışının qarşısını almaq üçündür.

Mən bəzi ölkələrin nüvə silahına malik olması, qalanlarının isə olmamasına etiraz edənləri başa düşürəm. Hansı dövlətlərin nüvə silahına malik olmasını hər hansı bir dövlət müəyyən etməməli və seçməməlidir. Məhz buna görə də, mən Amerikanın heç bir dövlətin nüvə silahına malik olmadığı bir dünyaya nail olmaq barədə öhdəliklərini bir daha qətiyyətlə təsdiq etdim. (*Alqışlar*). Və hər bir dövlətin, o cümlədən də İranın, əgər Nüvə Silahının Yayılmaması haqqında Müqavilə çərçivəsində boynuna götürdüyü məsuliyyətlərinə uyğundursa, nüvə enerjisindən

sülh məqsədilə istifadə etməyə haqqı olmalıdır. Bu öhdəlik həmin Müqavilənin ana xəttidir və ona tam şəkildə cavab verənlərin hamısı üçün saxlanılmalıdır. Və mən ümid edirəm ki, regiondakı bütün dövlətlər bu məqsəddə ortaqdırlar.

DÖRDÜNCÜ MƏSƏLƏ: DEMOKRATİYA

Mənim müzakirə edəcəyim dördüncü məsələ demokratiyadır. (*Alqışlar*). Mən bilirəm ki, son illər demokratiyanın yayılması barədə ziddiyyətlər olmuşdur və bu ziddiyyətlərin çoxu İraqdakı müharibə ilə bağlıdır. Ona görə də, icazə verin aydınlaşdırım: heç bir hakimiyyət sistemi hər hansı bir dövlət tərəfindən digərinə zorla qəbul etdirilə bilməz və ya etdirilməməlidir.

Amma bu, mənim xalqın iradəsini əks etdirən hökumətlər qarşısında götürdüyüm öhdəlikləri azaltmır. Hər bir dövlət öz xalqının ənənələrində kök atmış özünəməxsus yolla bu prinsipi həyata keçirir. Amerika hər bir kəs üçün nəyin ən yaxşı olduğunu bildiyini iddia etmir, necə ki, biz dinc seçkinin nəticələrinə kölgə salmağı iddia etmərik. Lakin mənim sarsılmayan bir inancım var ki, bütün xalqlar konkret şeylərə istəklə can atırlar: beynində olanları danışa bilmək və necə idarə olunması barədə öz sözünü demək; qanunun aliliyinə və ədalətin hamı üçün bərabərliyinə inam; şəffaf olan və öz xalqından oğurluq etməyən hökumət; istədiyi yerdə yaşamağı seçmək azadlığı. Bunlar Amerika ideyaları deyil, bunlar insan haqlarıdır və buna görə də, biz onları hər yerdə müdafiə edəcəyik. (*Alqışlar*).

Bu vədi gerçəkləşdirməyin hər hansı konkret yolu yoxdur. Amma bu qədəri aydındır: bu haqları müdafiə edən hökumətlər mütləq olaraq daha stabil, uğurlu və təhlükəsizdirlər. İdeyaları boğmaq heç zaman onları uzaqlaşdırmağa nail olmur. Amerika bütün dünyada, hətta biz onlarla razılaşmasaq belə, dinc və qanuna tabe olan səslərin eşidilmək hüququna hörmət edir. Və biz seçilən bütün sülhpərvər hökumətləri, əgər onlar bütün xalqını hörmət edərək idarə edəcəksə, alqışlayırıq.

Bu son məqam vacibdir, çünki bəziləri yalnız hakimiyyətdə olmadıqları zaman demokratiyanı təbliğ edirlər; hakimiyyətə gəldikdən sonra isə başqalarının hüquqlarının tapdanmasında amansız olurlar. (*Alqışlar*). Hakimiyyətdə olmağın haraya aparıb çıxarmasından asılı olmayaraq, xalqın olan və xalq tərəfindən seçilən hökumət hakimiyyətdə olanların hamısı üçün vahid standart müəyyən edir: hakimiyyət güc tətbiq etməklə deyil, razılıqla saxlanılmalıdır; azlıqların hüquqları qorunmalı və tolerantlıq və kompromis əhval-ruhiyyəsilə hərəkət edilməlidir; xalqın maraqları və siyasi prosesin legitim nəticələri partiya maraqlarından üstün tutulmalıdır. Bu komponentlər olmadan təkcə seçkilər əsl demokratiya yaratmır.

ZALDAKI DİNLƏYİCİLƏRDƏN BİRİ: Barak Obama, biz səni sevirik!

PREZİDENT OBAMA: Təşəkkür edirəm! (*Alqışlar*).

BEŞİNCİ MƏSƏLƏ: DİNİ AZADLIQ

Bizim müzakirə edəcəyimiz beşinci məsələ dini azadlıqdır. İslamın fəxr edilməli olan tolerantlıq ənənəsi vardır. Biz bunu İnkvizisiya dövründə Əndəlis və Kordova tarixində görürük. Mən uşaq ikən müsəlmanların böyük çoxluq təşkil etdiyi bir ölkədə - İndoneziyada mömin xristianların sərbəst ibadət etdiyinin şahidi olmuşam. Bu gün bizim bu əhval-ruhiyyəyə ehtiyacımız var. Hər bir ölkədə yaşayan insanlar ağıllarının, ürəklərinin və könüllərinin istədiyi kimi öz inanclarını seçməkdə və onunla yaşamaqda azad olmalıdırlar. Bu tolerantlıq dinin inkişafı üçün əsasdır, lakin buna bir çox müxtəlif yollarla mane olurlar.

Bəzi müsəlmanlar arasında öz dinini başqalarının dinini rədd etməklə ölçmək kimi təşvişedici bir tendensiya vardır. Dini müxtəlifliyin zənginliyi saxlanılmalıdır – istər Livanda yaşayan maronitlər olsun, istərsə də Misirdə yaşayan koptlar. (*Alqışlar*). Müsəlmanlar arasındakı yanlış yollar da bağlanılmalıdır, çünki konkret olaraq İraqda sünnilərlə şiələr arasındakı ayrılıqlar dəhşətli zorakılıqlara aparıb çıxarmışdır.

Din azadlığı insanların birgə yaşaya bilməsi üçün mərkəzi rol oynayır. Biz onu qorumaq üçün daima yollar aramalıyıq. Misal üçün, Birləşmiş Ştatlarda xeyriyyə məqsədilə verilən ianələr haqqında qaydalar müsəlmanların öz dini öhdəliklərini yerinə yetirmələrini çətinləşdirmişdir. Buna görə də, mən amerikalı müsəlmanların zəkat ibadətini yerinə yetirə bilmələri üçün onlarla birgə işləməyi öz boynuma götürmüşəm.

Eləcə də Qərb ölkələrinin müsəlman

vətəndaşların öz dininə istədikləri kimi ibadət etmələrinə mane olmaqdan çəkinmələri vacibdir – məsələn, müsəlman qadının hansı paltarı geyməsini əmr etmək. Biz liberalizm iddiası ilə hər hansı dinə qarşı düşmənçiliymizi maskalaya bilmərik.

Əslində, inanc bizi bir yerə toplamalıdır. Ona görə də, biz Amerikada xristianları, müsəlmanları və yəhudiləri bir araya gətirən xidmət layihələri üzərində düşünürük. Ona görə də, biz Səudiyyə Ərəbistanı Kralı Abdullahın Dinlərarası Dialoq və Türkiyə rəhbərliyinin Sivilizasiyaların İttifaqı kimi səylərini alqışlayırıq. Biz bütün dünyada dialoqu dinlərarası xidmətə çevirə bilərik, beləliklə də xalqlar arasındakı körpü əməllərlə nəticələnər – istər Afrikada malyariyaya qarşı mübarizə olsun, istərsə də təbii fəlakətdən sonra yardımın verilməsi olsun.

ALTINCI MƏSƏLƏ: QADINLARIN HÜQUQLARI

Mənim müzakirə etmək istədiyim altıncı məsələ qadınların hüquqlarıdır. (*Alqışlar*). Bilirəm və elə bu auditoriyadan deyə bilərəm ki, bu məsələ ətrafında sağlam müzakirələr vardır. Mən Qərbdə saçını örtmək istəyən qadınların daha az hüquqlu olduğu fikrini irəli sürənlərin baxışını rədd edirəm, amma mən inanıram ki, təhsildən məhrum edilən qadınlar bərabərlikdən məhrum edilirlər. (*Alqışlar*). Və təsadüfi deyildir ki, qadınların yaxşı təhsil aldığı ölkələr daha çox inkişaf etmişlər.

İndi isə icazə verin dəqiqləşdirim: qadınların bərabərliyi məsələsi heç bir halda yalnız İslam üçün problem deyil. Türkiyə, Pakistan, Banqladeş, İndoneziya kimi müsəlmanların əksəriyyət təşkil etdiyi ölkələrdə ölkə başçısı kimi qadınların seçildiyinin şahidi olmuşuq. Eyni zamanda, qadınların bərabərliyi uğrunda mübarizə Amerika həyatının da bir çox cəhətlərində və bütün dünya ölkələrində davam edir.

Mən inanıram ki, bizim qızlarımız cəmiyyətə oğullarımız qədər fayda verə bilərlər (*Alqışlar*). Bütün insanlara – kişilərə və qadınlara özlərinin tam potensialına nail olmalarına imkan verməklə bizim ümumi inkişafımız irəli gedəcəkdir. Mən inanmıram ki, qadınlar bərabər olmaq üçün mütləq kişilərin etdiyi seçimləri etməlidirlər və mən öz həyatını ənənəvi rolla yaşamağı seçən qadınlara hörmət bəsləyirəm. Amma bu, onların seçimi olmalıdır. Ona görə də, Birləşmiş Ştatlar qızlara geniş təhsil verməyi dəstəkləmək və gənc qadınlara onların öz arzularını gerçəkləşdirməyə kömək etmək niyyətilə mikro-maliyyələşdirmə yolu ilə onların işləməsinə kömək etmək məqsədilə istənilən müsəlman ölkəsi ilə tərəfdaşlıq edəcəkdir. (*Alqışlar*).

İQTİSADİ İNKİŞAF VƏ İMKANLAR

Nəhayət, mən iqtisadi inkişaf və imkanları müzakirə etmək istəyirəm. Mən bilirəm ki, bir çoxları üçün qloballaşma faktı ziddiyyətlidir. İnternet və televiziya bilik və məlumat verdiyi kimi, evlərə təhqiramiz cinsəllik və ağılsız zorakılıqlar da gətirir. Ticarət yeni var-dövlət və imkanlar da yarada bilər, böyük süquta və icmaların dəyişməsinə də gətirib çıxara bilər. Bütün dövlətlərdə, o cümlədən də mənim öz ölkəmdə bu dəyişiklik qorxu yarada bilər: müasirlik üzündən bizim öz iqtisadi seçimlərimizi, siyasətimizi və ən əsası isə öz cəmiyyətimiz, ailələrimiz, ənənələrimiz və dinimiz barədə ən çox sevdiyimiz, qayğısına qaldığımız şeyi – öz kimliymizi itirmək qorxusu.

Amma mən, eyni zamanda, bilirəm ki, insanın tərəqqisinin qarşısı alına bilməz. İnkişaf ilə ənənə arasında ziddiyyətin olmasına ehtiyac yoxdur. Yaponiya və Cənubi Koreya kimi ölkələr öz fərqli mədəniyyətlərini saxlamaqla iqtisadiyyatlarını inkişaf etdirirlər. Eyni şey Kuala-Lumpurdan tutmuş Dubaya qədər müsəlmanların əksəriyyət təşkil etdiyi ölkələrdə heyrətamiz tərəqqi üçün də doğrudur. Qədim zamanlarda da, indi də müsəlman cəmiyyətləri yenilikçilik və təhsilin ön sıralarında olmuşlar.

Bu çox vacibdir, çünki heç bir inkişaf strategiyası yerdən çıxan şeylərə əsaslanmır və gənc insanların işləmədiyi bir şəraitdə davamlı ola bilməz. Körfəz ölkələrinin çoxu neftin nəticəsi olaraq böyük var-dövlət sahibi olmuşlar və bəziləri daha geniş inkişaf üzərində diqqəti cəmləyirlər. Lakin hamımız qəbul etməliyik ki, 21-ci əsrin pul vahidi təhsil və yenilikçilik olacaqdır – (*Alqışlar*) – və bir çox müsəlman ölkələrində bu sahələrə kifayət qədər sərmayə qoyulmur. Mən bu kimi sərmayələrə öz ölkəmdə xüsusi diqqət yetirirəm. Və əvvəllər Amerika dünyanın bu regionunda neft və qaz üzərində diqqəti cəmləmişdisə, indi biz daha geniş əməkdaşlığa çalışırıq.

Təhsil sahəsində biz mübadilə proqramlarını genişləndirəcəyik və mənim atamı Amerikaya gətirən təqaüdlər kimi təqaüdləri artıracağıq, eyni zamanda, daha çox amerikalını müsəlman cəmiyyətlərində təhsil almağa həvəsləndirəcəyik. (*Alqışlar*). Eyni zamanda, biz istedadlı müsəlman tələbələri Amerikadakı iş təcrübəsi proqramlarına cəlb edəcəyik; bütün dünyada tələbələr və müəllimlər üçün internet vasitəsilə təhsilə sərmayə qoyacağıq; və internet vasitəsilə elə bir yeni şəbəkə yaradacağıq ki, Kanzasdakı gənc birbaşa olaraq Qahirədəki gənc ilə ünsiyyət yarada bilsin.

İqtisadi inkişaf sahəsində biz müsəlmanların çoxluq təşkil etdiyi ölkələrdə öz tərəfmüqabilləri ilə tərəfdaşlıq etmək üçün yeni biznes könüllüləri ordusu yaradacağıq. Və mən bu il Birləşmiş Ştatların və bütün dünyadakı müsəlman ölkələrinin aparıcı iş adamları, fondları və ictimai müəssisələri arasındakı əlaqələri necə dərinləşdirə biləcəyimizi müəyyən etmək üçün Sahibkarlıq Sammitinə ev sahibliyi edəcəyəm.

Elm və texnologiya sahəsində biz müsəlman ölkələrində texnoloji inkişafı dəstəkləmək və onların iş yerləri yarada bilməsi üçün ideyaların bazara çıxarılması məqsədilə yeni fond yaradacağıq. Biz Afrikada, Yaxın və Orta Şərqdə, Cənubi Asiyada elmi nailiyyət mərkəzləri açacaq və yeni enerji mənbələrinin inkişaf etdirilməsi, ekoloji baxımdan təmiz iş yerlərinin yaradılması, yazıların rəqəmsallaşdırılması, təmiz su və yeni məhsulların istehsal edilməsi proqramları üzrə əməkdaşlıq etmək məqsədilə Elmi Səfirlər təyin edəcəyik. Həmçinin, mən bu gün İslam Konfransı Təşkilatı ilə birgə poliomielit xəstəliyinin kökünün kəsilməsi üçün yeni qlobal təşəbbüsü bəyan edirəm. Biz, həmçinin, uşaq və anaların sağlamlığını təbliğ etmək məqsədilə müsəlman cəmiyyətlərilə əməkdaşlığımızı genişləndirəcəyik.

Bütün bunlar tərəfdaşlıq şəraitində həyata keçirilməlidir. İnsanlarımızın daha yaxşı həyata nail olmalarına kömək etmək üçün amerikalılar bütün dünyadakı müsəlman cəmiyyətlərinin vətəndaşları və hökumətləri, ictimai təşkilatları, dini rəhbərləri və iş adamları ilə bir araya gəlməyə hazırdır.

Mənim sadaladığım problemlərin həll edilməsi asan olmayacaq. Amma bizim nail olmağa çalışdığımız dünya – ekstremistlərin bizim insanlarımızı bir daha qorxutmadığı və Amerika qoşunlarının vətənə qayıtdığı, israillilərin və fələstinlilərin hər birinin öz ölkəsində təhlükəsiz yaşadığı və nüvə enerjisinin dinc məqsədlərlə istifadə edildiyi, hökumətlərin öz vətəndaşlarına xidmət etdiyi və Allahın bütün qullarının hüquqlarına hörmət edildiyi bir dünya naminə bir araya gəlmək bizim öhdəliyimizdir. Bizim nail olmağa çalışdığımız dünya budur. Amma biz ona yalnız birlikdə nail ola bilərik.

Bilirəm ki, bizim bu yeni başlanğıcı irəliyə apara bilib bilməyəcəyimizə şübhə ilə yanaşan bir çoxları – həm müsəlmanlar, həm də qeyri-müsəlmanlar vardır. Bəziləri parçalanma alovunu qızışdırmağa və tərəqqinin qarşısını almağa can atırlar. Bəziləri buna cəhd etməyə dəyməyəcəyini, fikir ayrılığının bizim taleyimizdə olduğunu və sivilizasiyaların toqquşmağa məhkum olduqlarını irəli sürürlər. Bir çoxları isə, sadəcə, gerçək dəyişikliklərin baş verəcəyinə şübhə ilə yanaşırlar. O qədər qorxu, o qədər inamsızlıq var ki! Ancaq əgər biz keçmişə bağlı qalsaq, onda irəliyə doğru gedə bilməyəcəyik. Və mən bunu xüsusilə hər bir ölkədəki hər bir dindən olan gənclərə söyləmək istəyirəm: hamıdan çox siz bu dünyanı yenidən formalaşdırmağa, yenidən qurmağa qadirsiniz.

Müharibələri başlamaq onlara son qoymaqdan asandır. Özümüzə baxmaqdansa başqalarını ittiham etmək, kiminsə bizimlə olan ortaq nöqtəsini tapmaqdansa onun nə ilə bizdən fərqləndiyini araşdırmaq daha asandır. Amma biz asan yolu deyil, düzgün yolu seçməliyik. Həmçinin, bütün dinlərin özəyində yatan bir qayda da vardır: biz başqaları ilə onların bizimlə necə rəftar etməyini istədiyimiz kimi rəftar etməliyik. (Alqışlar). Bu həqiqət dövlətlərdən və xalqlardan uzağa gedir; o, yeni bir inanc deyil; o, qara, ağ və ya qəhvəyi deyil; o, xristianın, müsəlmanın və ya yəhudinin də deyil. O, sivilizasiyanın beşiyində döyünmüş və hal-hazırda da milyardların qəlbində döyünən bir inancdır. O, başqa insanlara inamdır və məni bu gün buraya gətirən də odur.

Biz nail olmaq istədiyimiz dünyanı yarada bilərik, yetər ki, yazılanları unutmamaqla yeni başlanğıc yaratmağa cəsarətimiz olsun.

Müqəddəs Quran bizə buyurur: "Ey insanlar! Biz sizi kişilər və qadınlar olaraq xəlq etdik və biz sizi xalqlara və tayfalara ayırdıq ki, bir-birinizi tanıyasınız."

Tövratda bizə deyilir: "Bütün Tövrat sülhü təbliğ etmək məqsədi üçündür."

Müqəddəs İncildə bizə deyilir: "Sülhü yaradanlar xeyir-dua qazananlardır, çünki onlar Allahın övladları adlandırılmağa layiqdirlər." (Alqışlar).

Dünyadakı insanlar sülh şəraitində birgə yaşaya bilərlər. Biz bilirik bu, Allahın istədiyidir. Onda o, bizim buradakı Yer üzərindəki işimiş olmalıdır.

Təşəkkür edirəm. Və Allahın salamı üzərinizə olsun! Çox sağ olun. (Alqışlar).

АНАЛИТИКА

Азербайджан: доминирующий субъект проектов региональной политической трансформации Южного Кавказа

«Новая восточная политика» США, которую начал реализовывать американский президент Барак Обама, включает в себя несколько направлений: Афганистан, Центральная Азия, Иран, Ирак, Ближний Восток и Кавказ.

Очевидно, что кавказская политика США, в первую очередь, будет ориентирована на участие Соединенных Штатов в назревшей и неизбежной «большой политической трансформации» Южного Кавказа, что предусматривает, как модернизацию государственно-политических систем, так и ротацию политических элит.

Прошлогодний конфликт между Россией и Грузией в Южной Осетии стал следствием обострения политической конкуренции в южно-кавказском регионе за выбор модели «большой политической трансформации». Основными вопросами, которые предстоит решить заинтересованным участникам этой конкурентной политической игры, являются определение доминирующего «внешнего оператора» модернизации, а также формат взаимодействия его с доминирующим «внутренним», региональным субъектом трансформации.

Несмотря на значительное количество заинтересованных в «южно-кавказской игре» внешних политических субъектов (Россия, США, Евросоюз, Турция, Иран, Китай), основная конкуренция сегодня развернулась между российским и американским проектами трансформации.

Очевидно, что российская внешняя стратегия опирается на несколько элементов:

- стратегический союз РФ и Армении;
- дружественная коалиция РФ и Азербайджана (основанная, в первую очередь, на общности экономических интересов в энергетической сфере);
- демонтаж грузинского государства и актуального политического режима в Тбилиси;
- предотвращение усиления американского влияния в регионе Южного Кавказа.

Российская модель трансформации Южного Кавказа, таким образом, предполагает опору на альянс Москвы и Еревана при подключении к нему Баку и нейтрализации Тбилиси.

В свою очередь, американская стратегия (до осени 2008 года) предполагала, во-первых, использование в качестве регионального «внутреннего» субъекта для реализации проекта трансформации союз с Грузией при одновременном укреплении отношений с Азербайджаном (через совместные энергетические проекты, а также через «афганской проект» НАТО) и затем постепенный «вывод» Армении из зоны исключительно российского влияния.

Таким образом, США предполагали использовать в южно-кавказской стратегии принцип постепенного привлечения к американо-грузинскому партнерству соседних кавказских демократий и формирование некоего «общего кавказского сообщества», без разделения его составных элементов на государства «первого» и «второго сорта».

Однако, августовская война 2008 года в Южной Осетии не только еще больше актуализировала проблематику системной трансформации южно-кавказских государственно-политических режимов, но и, фактически, разрушила системообразующий элемент американской модели модернизации региона. Военное поражение Грузии и последовавшая за этим эскалация внутриполитической нестабильности в Тбилиси обострили вопрос о том, кто сможет стать новым автором модернизационного процесса.

Очевидно, что основным претендентом на эту роль сегодня выступает Азербайджан. В пользу такого утверждения свидетельствуют несколько факторов.

Во-первых, политический режим в Азербайджане является одним из самых стабильных на Южном Кавказе (по оценкам ряда

экспертов – самым стабильным). И, в отличие от Грузии, этот режим не нуждается во «внешних подпорках».

Во-вторых, правящие элиты в Баку, при сохранении комплиментарных отношений с Москвой, тем не менее, сохраняют стратегическую внешнеполитическую «равноудаленность»: Азербайджан не так жестко ориентирован на Россию, как Армения, но при этом не позиционирует себя и в качестве «регионального русофобского режима», подобно нынешнему Тбилиси. Это дает Баку уникальную для Южного Кавказа возможность для стратегических внешнеполитических маневров.

В-третьих, Азербайджан нашел достаточно эффективную формулу сотрудничества с США и государствами НАТО (энергетические проекты и «афганский проект» НАТО), позволяющую выступать не только в качестве «потребителя благ» системы атлантической солидарности (чем «грешила» Грузия), но и в качестве «ресурсного донора» для атлантического сообщества. Азербайджану отводится крайне важная роль в «афганской миссии» НАТО (как существенному элементу «северного транспортного коридора» по снабжению сил ISAF). Причем, «азербайджанский коридор» является транспортной артерией с двухсторонним движением: с запада на восток через Азербайджан осуществляется снабжение афганской группировки НАТО, а с востока на запад (из Центральной Азии в Евросоюз) транспортируются энергоресурсы (трубопровод Тбилиси-Баку-Джейхан, газовый транзит Nabucco).

Наконец, в-четвертых, Азербайджан может стать важнейшим элементом международной игры вокруг Ирана (Баку может успешно воздействовать на социально-политическую ситуацию в Иране через многочисленную азербайджанскую общину). Учитывая повышенное внимание к «иранскому вопросу» со стороны Соединенных Штатов и Евросоюза, значение «азербайджанского фактора» в регионе будет еще больше возрастать. Весь мир пристально следит за событиями происходящими в соседней стране

Таким образом, Азербайджан в ближайшее время вполне может взять на себя роль ведущего автора политической модернизации Южного Кавказа.

Говоря о возможных перспективах эволюции южно-кавказских государственных систем, следует отметить три вероятных сценария развития взаимоотношений кавказских демократий.

Сценарий 1: формирование стратегического регионального союза Азербайджана и Армении (на основе оптимального и конструктивного решения карабахского вопроса, посредством возвращения беженцев на родные места, предоставления высокого статуса автономии проживающим в регионе азербайджано-армянской общине). Несмотря на кажущуюся в настоящее время фантастичность такого сценария, на наш взгляд, не стоит его списывать со счетов, тем более, что именно карабахский вопрос привлекает к себе растущее внимание, как России, так США и Евросоюза и Азербайджан со своей стороны придает максимальное значение скорейшему разрешению конфликта в основных принципов международного права, в рамках территориальной целостности и принципа суверенитета Азербайджана и поддерживает последние предложения Минской группы. У Азербайджана достаточно не только политического и ресурсного потенциала для утверждения своей более чем конкретной позиции, но самое важное то, что Азербайджан в его конструктивной позиции поддерживает международное сообщество.

Сценарий 2: стратегический союз Азербайджана и Грузии (в этой связи выглядят особенно интересными недавние заявления грузинского президента Михаила Саакашвили о возможных конфедеративных отношениях Тбилиси и Баку) и в этой связи важнейшую роль играет тот факт, что эти южно-кавказские республики являются ближайшими партнерами в области политического, экономического и социального партнерства на протяжении последних 15-ти лет и в этом большая заслуга политического руководства Азербайджана.

Сценарий 3: создание Южно-Кавказского Союза (по аналогии с Европейским Союзом), включающего в себя Азербайджан, Грузию и Армению. В случае реализации «третьего сценария», именно от позиции Баку, на наш взгляд, зависит успех южно-кавказской интеграции.

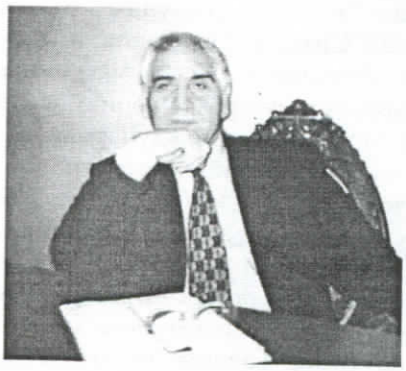
Актуальный сегодня проект «Восточного партнерства» вполне способен стать прологом к реализации проекта Южно-кавказского Союза.

Камран БЕХБУДОВ,

Центр Исследований Стратегических Моделей Южного Кавказа

Tələbələrimizin yaradıcılığı

Nəriman Həsənzadə yaradıcılığına bir tələbə baxışı

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi – şair, dramaturq, yazıçı və publisist Nəriman Əliməmməd oğlu Həsənzadə 1931-ci il fevralın 18-də Qazax rayonunun Poylu kəndində anadan olmuşdur. Kiçik yaşından atasız qalmışdır. Uşaqlıqdan ədəbiyyata böyük həvəs göstərən şair yeddinci sinifdə oxuyarkən ilk şeirini – "Ağlaram" adlı şeirini yazır (bu şeir məktəbin divar qəzetində verilmişdi).

1949-cu ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra Gəncə Dövlət Pedaqoji İnstitutunun dil və ədəbiyyat fakültəsinə daxil olmuş və 1953-cü ildə buranı bitirmişdir. 1954-cü ildə S.Vurğunun köməyi ilə Azərbaycan Yazıçılar İttifaqına üzv qəbul olunur. Hərbi xidmətə getdikdən sonra anasının dünyasını dəyişdiyini eşidir. Hərbi hissədən icazə vermədiklərinə görə qaçır. Gənc şairi məhkəməyə verirlər. Lakin R.Rzanın sayəsində onu azad buraxırlar. Hərbi xidməti başa vurduqdan sonra bir müddət özünə iş tapa bilmir. Nəhayət, 1957-ci ildə onu Moskvaya, Maksim Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutuna oxumağa göndərirlər. Bu institutda oxuyarkən dünya ədəbiyyatı inciləri ilə daha yaxından tanış olmuş, dünyagörüşünü artırmışdır. 1961-ci ildə bu institutu bitirib, Bakıya qayıdır. Yenə işsiz qalır. Belə bir zamanda N.Həsənzadə görkəmli alim və yazıçı Mircəlal Paşayevlə tanış olur. M. Paşayev N.Həsənzadəni Azərbaycan Dövlət Universitetində aspiranturada oxumağa istiqamətləndirir.

N.Həsənzadə 1965-ci ildə filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. 1978-1991-ci illərdə "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində baş redaktor vəzifəsində çalışmışdır. 1991-1993-cü illərdə Dövlət Mətbuat Komitəsi sədrinin müavini olmuşdur.

"Nəriman Həsənzadə haqqında danışmaq ümumən müasir Azərbaycan poeziyası haqqında danışmaq deməkdir". Bu sözlər professor Nizami Cəfərova məxsusdur. Həqiqətən də, Nəriman Həsənzadənin müasir Azərbaycan poeziyasında özünəməxsus yeri vardır. Onun istər şeirləri, istər poemaları, istərsə də dramları eyni dərəcədə yüksək sənətkarlıqla yazılmış kamil əsərlərdir. Səhnə əsərləri tarixi mövzuda olsalar belə, müasir dövrlə, günümüzlə səsləşirlər. N.Həsənzadə öz gözəl, nəcib şeirləri ilə insanın qəlbinə rahatlıqla yol tapa bilir. O, şeirlərində həyatın hər üzünə toxunmuşdur; həm dövrün ictimai-siyasi mövzularını, həm də sevgi mövzusunu səmimiliklə qələmə alan lirik şair kimi tanınır. Şairin şeirləri axıcı, səlis, mənalıdır.

Onun "Azərbaycan harayı" adlı şeiri diqqəti cəlb edir. Azərbaycan harayı çəkən misralar qaçqınlıq, köçkünlük, didərginlik, itkinlik dərdlərinə şərik olur.

Azərbaycan harayı var
İçimdədi.
Nə ağırdı
Bu torpağın heysiyyəti.
Dərdin alım,
Dərdlər eyni biçimdədi,
Fərqi varsa,
Ağrısını çəkəndədi.

Şair "Beynəlxalq Məhkəməyə, Bütün Millətlərə" adlı şeirində Qazax rayonunun Ayrım kəndində anadan olmuş iki aylıq Hafizin ermənilər tərəfindən tonqalda yandırılmasını və anasının ona köməyə getməsi zamanı anasının da üstünə benzin tökülüb yandırılması faciəsini qələmə alır.

İki aylıq bir çağa,
Həsrət qaldı qucağa,-
Atdılar bir ocağa,

Qıydılar bir qundağa
Silahlı beş-on dığa.

Şair "Ay haray" şeiri ilə Qarabağla bağlı içində yanan Vətən sevgisini izhar edir:

Füzulidən Cəbrayıla,
Şəhid oğullar ayıla.
Qışqıram, səsim yayıla,
Bata qulaqlar, ay haray.

N.Həsənzadənin vətənpərvərlik mövzusunda şeirləri çoxdur və gözəldir: "Gəncə üsyanı", "Səs ver Bakıya, Təbriz", "Azərbaycan" və s. kimi. N.Həsənzadə azadlıq carçısı kimi də gözəl şeirlər qələmə almışdır. O, bu şeirlərində azadlıq yolunu, onun qan-qadasını heç nədən çəkinmədən qəlbinin dərinliyindən gələn səslə bəyan edir:

Nədir əlindəki qanlı silah,
Azadlıq qan üstə qurulur, Allah!
Azadlıq, azadlıq, azadlıq,
Azadlıq içində qırıldıq, batdıq.

Şairlərimizin çoxu Azərbaycan ədəbiyyatının bir qolu olan "Cənub həsrəti " mövzusuna toxunub. Bunu da danmaq olmaz ki, "Cənub həsrəti" mövzusunun şahı Süleyman Rüstəm olub. Nəriman Həsənzadə də dönə-dönə, böyük ustalıqla bu mövzunu elə qələmə alıb ki, öz tapıntıları ilə fərqlənib; "Keçdim Arazı" şeiri diqqəti cəlb edir:

Öpdü saçlarımı Təbriz külayi,
Zabit narazıydı, susurdu üzdə.
Sərhəddə yeriyən sərhəd dirəyi!
Tikanlı məftillər çatmırdı üstə.

Bu mövzuya aid "Təbriz", "Ac dolannam burda nahar vaxtımı", "Qardaş" və s. kimi şeirləri də maraqlıdır.

N.Həsənzadənin şeirlərinə xas olan mehribanlıq, qayğıkeşlik, səmimiyyət, zəriflik oxucunu təsirləndirir. Onun yaradıcılığında, zənnimcə, ən əsas mövzulardan biri qadına rəğbət və sevgidir. Şair gözəl, nəcib qadın zərifliyini çox ustalıqla qələmə almışdır. "Dünyada ən böyük itki qadındı" deyən şair bu ağır həyatı çox erkən yaşayıb. Gəncliyində anasını, həyatının qızıl çağında isə həyat yoldaşını itirib. N.Həsənzadə bu səmimi şeirləri ilə insanı kövrəldir. Təsadüfi deyil ki, görkəmli şair Bəxtiyar Vahabzadə N.Həsənzadə haqqında belə demişdir: "Nəriman Həsənzadə çox səmimi, ürək dili ilə danışmağı bacaran şairdir". Azərbaycan poeziyasında qadını vəsf edən şairlər sırasında Nəriman Həsənzadə seçilir.

Mən səni sevdim ki, yoldaş olasan,
Həyatın ən ağır dar yollarında.
Demədim axırda bir daş olasan,
Qədim qəbristanda, yol kənarında.

Şair həyat yoldaşının qadın gözəlliyinə, qadın cazibəsinə, qadın varlığına çox şeir həsr etmişdir. Biri-birindən gözəl, biri-birindən səmimi şeirlər. Şair kişini qadınsız təsəvvürünə belə gətirə bilmir, qadınsız kişi həyatının necə acı olduğunu diqqətə çatdırır:

Bir gün səndən sonra bərk xəstələndim,
Canımda payızın əsən yelləri.
Sənsiz mən anasız uşaq kimiyəm,
Dünya yad qızıydı məndən ötəri.

N.Həsənzadənin yaradıcılığı çox geniş və hərtərəflidir. "Kimin sualı var" poeması diqqətimi cəlb etdi. Şair tələbə ikən şahidi olduğu hadisəni qələmə alıb. Poemada ali məktəbdə ona tarixdən, vətənpərvərlikdən, namusdan, qeyrətdən dərs deyən professorun oğlu ilə bir qrupda oxumasından, professor oğlunun kənddən gəlmiş sadə, tələbə bir qızı aldadıb bədbəxt etməsindən, buna görə oğlanın yox, qızın ali məktəbdən qovulmasından bəhs edilir, acı bir mənzərə təsvir olunur. Poema proffessorun özünə müraciətlə yazılmışdır:

Alim adamsınız, ona da yalnız,
bir alim qızını almalıydınız.

Poemada şair professor oğlunun anası ilə öz anasını müqayisə edir:

Mənim gəlin anam pis gün görərək,
İdarə süpürdü
Ağrıdı beli.
Sənin xanım anan qonaqlıqlarda
Özgəyə göz vurdu ərindən gizli.

Əlbəttə, mən kiçik yazımda N.Həsənzadə yaradıcılığının təhlilini verə bilməzdim; sadəcə, professor Hamlet İsaxanlının "Şeir sənəti" dərsinin iştirakçısı, Azərbaycan dili və ədəbiyyatı ixtisası üzrə təhsil alan bir tələbə kimi N.Həsənzadə şeirlərindən aldığım təəssüratı qeyd etməyə çalışdım.

Fərid KƏRİMOV,
Humanitar və sosial elmlər fakültəsinin
II kurs tələbəsi

TƏDQİQAT

"KİTABİ-DƏDƏ QORQUD"DA OĞUZ QADIN TİPİ: DƏLİ DOMRULUN XATUNU

BƏHLUL ABDULLA

filologiya elmləri doktoru, əməkdar elm xadimi

KDQ-dəki xanımlar sədaqətli, namuslu, döyüşkən, fədakar olmaqları ilə tanınırlar. Bu xanımlar ər yolunda, oğul uğrunda hər cəfaya qatlaşmağa hazır olan xanımlardır. Sözsüz ki, dava-döyüşə qatılan həmin xanımlar ölüm-itimin də olacağını bilirlər. Amma görə-görə, bilə-bilə, etirazsız-filansız ər uğrunda könüllü olaraq can vermək, ölümə razı olmaq, düşünürük ki, fədakarlığın ən uca zirvəsi – kulminasiyasıdır. Bu zirvəyə qalxan, orada şərəflə heykəlləşən isə, sözsüz ki, daha üstün görünən Dəli Domrulun xatunudur.

Bizim Dəli Domrul obrazı ilə bağlı "Dəli Domrul "Kitabi-Dədə Qorqud"da və qorqudşünaslıqda" (2002) adlı ayrıca kitabımız var. Amma həmin araşdırmada məqsəd tamamilə başqa olduğundan Dəli Domrulun xatunu ilə bağlı söhbətə bir elə də yer ayırmamışıq.

Məsələ belədir. Dəli Domrul guya Tanrının üzünə ağ olduğu üçün ölümə məhkum edilir. Əzrayıla onu öldürmək həvalə olunur. Həqiqətdən xəbərsiz Dəli Domrul bu işdə səbəbkar elə Əzrayılı bilir və onunla döyüşə başlayır. Nəticədə məğlub olan Dəli Domrul elə Əzrayılın özündən öyrənir ki, insanı yaşadan da, öldürən də Tanrının özüdür.

Əzrayıl isə olsa-olsa yalnız əmri yerinə yetirəndir. Dəli Domrul istəmir ki, onu Əzrayıl öldürsün. Əgər labüddürsə, qoy elə bu işi Tanrı özü görsün. Odur ki, deyir:

Yucalardan yucasan,
Kimsə bilməz necəsən.
Görklü Tanrı
Neçə cahillər səni göydə arar, yerdə istər.
Sən xud möminlər könlindəsən.
Daim duran cabbar Tanrı,
Baqi qalan səttar Tanrı.
Mənim canım alur olsan, sən algil!
Əzrayilə almağa qoymagil!

Dəli Domrulun sözləri Tanrının xoşuna gəlir və vəd edir ki, o, öz canı yerinə başqasının canını verə bilsə, bağışlanacaq.

Elə əsl mərəkə də bundan sonra başlayır. Dəli Domrulun ən yaxını kimdir? Sözsüz ki, atası və anası. Amma onların hər ikisi "Dünya şirin, can əziz! Canımı qıya bilməm!" – deyib, oğul xahişindən imtina edirlər. Çarəsizliyə düçar olan Dəli Domrul Əzrayılın razılığı ilə xanımı – halalı ilə halallaşmağa, vəsiyyətini söyləməyə gəlir. O, məsələni halalına açıb ata-anasının ondan can əsirgədiklərini deyir. Dəli Domrul vəsiyyətində yüksək qara dağlarını, soyuq-soyuq sularını, tövlə-tövlə şahbaz atlarını, ban evlərini, qatar-qatar dəvələrini, ağca qoyunlarını xanımına verməklə yanaşı, həm də

Könlün kimi sevərsə, sən ona vargil!
İki oğlancığı öksüz qomagil! – söyləyir.

Burada Dəli Domrulun soylamasından yalnız bu sonuncu dediklərini olduğu şəkildə verməkdə də məqsədimiz var. Deməli, örnəkdən gördüyümüz kimi, Oğuz cəmiyyəti etiketində ərdən sonra dul qalmış qadının başqasına ərə getməsi halları vardır. Dediyimiz məsələdə yalnız bircə bu fakt olsaydı, bunu KDQ-də təsadüfi hal olaraq da düşünə bilərdik. Amma həqiqət belə deyil. Ayrı misallara müraciət edək. Əgər üçüncü boyda Bamsı Beyrək zindandan qaçıb gəlməsəydi, artıq toyu başlanmış nişanlısı Banıçiçək Yalançı oğluna ərə gedəcəkdi. Yaxud, abidənin sonuncu boyunda Bamsı Beyrək Aruzun əli ilə ölümcül yaralanır. O, dünyasını dəyişəcəyini yəqinləşdirəndə

bunu da bilir ki, Aruzun tərəfdarları onun varyoxunu qənimət olaraq talayıb aparacaq, halalı da Aruz oğlu Basata qismət olacaq. Odur ki, Salur Qazana sifariş göndərir:

Ağca yüzli görklimi Aruz oğlu Basat gəlüb almadan...
...Ağca yüzli görklimi oğluna (Uruza – B.A.) *alı versin.*

Abidənin dördüncü boyunda da bu yönə tuş oluruq. Düzdür, burada açıq-aydın uyğunsuzluq vardır. Amma nə etmək olar ki, olan belədir. Yadımıza salaq ki, kafirlər Uruzu xəbərətərsiz tutub dustaq aparırlar. Oğlunun öldü-qaldısını bilməyən Burla xatunun, sən demə, belə arzusu varmış:

Qalqubanı yerimdən duram, derdim.
Yelisi qara Qazılıq atuma binəyim, derdim.
Qalın Oğuz içinə girəm, derdim.
Ala gözlü gəlin alam, derdim.
Qara yerdə ağ otaqlı... dikəm, derdim.
Yürüyübəni oğulı ulu gərdəkə keçürəm, derdim.

Bu soylamadan Uruzun subay, evlənməmiş olduğunu öyrənirik. Amma Burla xatundan ayrılıb Uruzu axtarmağa tələsən Salur Qazan gəlib onu – oğlunu kafirlərin əsirliyində tapır. Atası ilə söhbətində, görün indi Uruz nə deyir:

Mənim anam mənim üçün qayırmasın!
Bir ay baqsun, –
Bir ayda varmazsam, iki ay baqsun!
İki ayda varmazsam, üç ay baqsun!
Üç ayda varmasanız, öldügimi ol vaqt bilsün!
Ayğır atım boğazlayıb aşum versün!
Yad qızı halalıma dəstur versün!

Fikir verdinizmi, anası oğlu üçün qız axtarmaq xəyalında olduğu halda, on altı yaşlı Uruz həmin-həmin evli olduğunu bildirir. Üstəlik də əsirlikdə öləcəyi səbəbindən halalının başqa ərə verilməsini anasına sifariş eləyir.

Onuncu boyda qardaşı Əgrəkin tutulub Əlincə qalasında dustaq saxlanıldığını bir təsadüf nəticəsində öyrənən Səgrək mütləq onun arxasınca gedəcəyini qərarlaşdırır. Amma əvvəlcə deyilənin doğruluğunu yəqinləşdirmək üçün anasının yanına gəlir və fəndlə onun ağzını arayır. Həqiqəti dürüstləşdirən Səgrək indiyəcən bunu ondan gizli saxlayan anasına qəzəblənir. Onu zalımlıqda günahlandırıb "ana haqqı Tanrı haqqı olmasaydı" söyləyib, hətta al qanını yerə tökəcəyini bildirir.

Biz burada Səgrəki haqsız saymadığımız kimi, ananı da haqlı sayırıq. Anaya qarşı Səgrəki hiddətləndirən var olan qardaşının varlığını bilməməsidir və günahkar anasını hesab edir. Ana da ona görə günahsızdır ki, bir oğul həsrəti ilə qubar bağlamış ürəyinə, ikinci oğul dağının da çəkiləcəyindən qorxur. Bu üzdən ana da, ona qoşulan ata da Səgrəki buraxmaq istəmirlər. Çarə aramaq üçün Qazan xana müraciət edib məsləhət istəyirlər. O da oğlanı evləndirməyi məsləhət bilir. Tezcə toy eləyib gəlin gətirirlər. Gərdəkdə Səgrək özü ilə qız arasına qılıncını qoyub deyir: "Mərə qavat qızı, mən qılıcıma doğranayım, oxuma sancılayım! Oğlum doğmasın, doğarsa, on yaşına varmasın, ağamın yüzün görməyincə, ölmüş isə, qanın almayınca bu dərdəgirərsəm!"

Eyni zamanda o, burada, qayıtmayacağı halda, Dəli Domrulun öz xanımına dediyi kimi, "gözün kimi tutarsa, könlün kimi sevərsə, ona varğil!" deyir. Düzdür, Dəli Domrulun xatunu – xanımı da, Səgrək üçün yenicə gəlin gətirilmiş qız da bir daha ərə getməyəcəklərini söyləyirlər. Bununla belə, fakt faktlığında qalır.

Qayıdırıq əsas mətləbə. Dəli Domrulun xanımı ərinin sözlərini eşidincə mərd-mərdanə, çəkinmədən onun yolunda ölməyə hazır olduğunu bəyan edir. Hələ təəssüflənir də ki:

Sənin ol müxənnət anan - baban
Bir canda nə var ki, sana qıymamışlar?
Ərş tanığ olsun, kürsi tanığ olsun,
Yer tanığ olsun, gög tanığ olsun,
Qadir Tanrı tanığ olsun,
Mənim canım sənin canına qurban olsun.

Xatunun bu fədakarlığı Dəli Domrulu məmnun etsə də, Əzrayılın xatunun canını almasına

razı olmur. Tanrıya müraciət edir ki, əgər bu mütləqdirsə, onda onların hər ikisinin canı birgə alınsın. Kərəmi böyük Tanrı Dəli Domrulun ona müraciətində söylədiklərindən xoşlanır. Onlara – ərə və ərin xatununa yüz qırx il ömür bəxş eləyir, Əzrayıla isə Dəli Domrulun ata-anasının canını almağı tapşırır.

Doğrudur, "can əvəzinə can vermə" motivi yalnız KDQ-də olanla məhdudlaşmır. Bunun oxşarını antik yunan miflərində də görürük.

Belə ki, yunanlara məxsus miflərdə bildirilir ki, Alkestanı istəyənlər üçün qızın atası Poles belə bir şərt qoyub: kim vəhşi heyvanları cəng arabasına qoşa bilsə, qızını ona ərə verəcək. Tanrının işə rəvac verməsi ilə Admet vəhşi qabanı və aslanı arabaya qoşub Alkestanı alır. Amma toy günü Admet Tanrıya qurban kəsməyi unudur. Bundan qəzəblənən Tanrı Admetin gərdək otağını ilanlarla doldurur. Admet bu bəladan – ölümdən yalnız canı əvəzinə can verməklə qurtara bilər. Bu vaxt Zevsin dərgahından qovduğu və taleyinə bir ölüyə xidmət etmək hökmü yazdığı ("ölüyə xidmət etmək" motivi bir Azərbaycan nağılında da var. "Ölü Məhəmməd" adlı bu nağılda dərvişin verdiyi alma nəticəsində dünyaya gələn bu qızın taleyinə elə həmin dərvişin qarğışıyla ölüyə qismət yazılır. Qız bir qalaçada ölüyə qırx gün xidmət edir. Amma iş elə gətirir ki, bu qız qalaçanın yanından keçən köçdən qızıl verib bir qız alır. Əhvalatı ona danışır. Qız yuyunmağa getdiyi zaman "ölü" dirilir. Köçdən alınan qız yalandan özünün ona xidmət etdiyini söyləyir. Onlar evlənirlər. Zaman keçir, həqiqət aydınlaşır. Oğlan köçdən alınmış qızı qovur və həqiqətən ona qulluq etmiş qızla evlənir) Apallon gəlib buraya çıxır. Məsələdən xəbərdar olan Apallon xidmətçilərə şərab verib sərxoş edir və onları inandırmağa çalışır ki, ağalarının yolunda kimsənin can verməsi ölçüyəsığmaz şərəf müqabilindədir. Amma son anda xidmətçilər də, Admetin öz ata-anası da canlarını verməkdən imtina edirlər. İşi belə görən Alkesta ömrünün qalan günlərini ərinə güzəştə getməli olur. Elə bu zaman Herakl gəlib çıxır. Bir mifə görə, onu Zevs göndərir. Başqa bir mifə görə isə o, təsadüfən dostu Admetin yanına gəlir. Herakl ölüm mələyi ilə vuruşub, Alkestanın canını geri alır. Digər bir yunan mifində isə bildirilir ki, Admet ilə Alkesta çoxdan evlənibiər. Onların hətta uşaqları da var və Alkesta ərinin yolunda canını verməzdən öncə onlarla sağollaşır da.

Bu miflərin mövcudluğu, sözsüz ki, əskidir. Elə bircə bunu demək bəs eləyir ki, miladdan öncə dördüncü yüzillikdə məşhur yunan yazarı Evripid məhz bu miflərin əsasında özünün "Alkesta" faciəsini yazmışdır.

Araşdırıcıların fikrinə görə, bu əski miflər Trabuzan yunanları arasında geniş yayılmış və əfsanəvi Digenis Akrit şəxsiyyətində birləşmişlər. Və buradan çıxış edərək KDQ-dəki "Dəli Domrul" boyunu, eləcə də boyun qəhrəmanı Dəli Domrulu onunla eyniləşdirmişlər. Misal üçün, P.A.Falev bildirir ki, "Dəli Domrul" boyu bilavasitə Digenis haqqında olan yeni yunan nəğmə və hekayələri əsasında yaranmışdır. Amma bununla belə, boydakı bəzi əlamətləri, həmçinin mövzu və motivin az-çox ölçüdə türk dilli xalqlarda mövcudluğunu müşahidə edən bu türkoloq, ehtimal şəkildə olsa da, "Dəli Domrul"un əski türk köklü olması qənaətinə gəlmişdir. Burada o, daha çox noqayların Çora Batır əfsanəsindəki mövzunun "Dəli Domrul"dakı mövzu ilə səsləşməsini görüncə yazmışdır ki, əri üçün öz canını verən arvad motivi Çora Batır haqqındakı Noqay əfsanəsində də özünü göstərməkdədir. Olsun ki, hər iki örnəkdəki yaxınlıq, oxşarlıq həmin mövzunun qədim türk mənşəli olması ilə bağlıdır.

Sözün açdığımız məsələ üzərində ən geniş araşdırma aparan V.M.Jirmunski olmuşdur. Bu tanınmış eposşünas "Dəli Domrul"dakı həm Əzrayılla vuruş, həm də can əvəzinə can vermə motivini KDQ-ə gəlmə olduğunu bildirir. O, əvvəlcə Dəli Domrulun Əzrayılla olan əhvalatını yeni yunan nəğmələri əsasında yaranan Bizans dastanının qəhrəmanı Digenis Akritlə ilgili əhvalatla eyniləşdirir. Həmin əhvalat belədir: ölüm mələyi mənəm-mənəmlik eləyən Digenis Akritin toyuna gəlir. Ölüm-qalım vuruşunda ölüm mələyi üstün gəlir. Digenis Akrit yalnız canı əvəzinə can tapmaqla ölümdən canını xilas edə bilər.

Xanımının öz əri Dəli Domrulun əvəzinə canını verməsi motivini də V.M.Jirmunski Digenis və Alkesta ilə əlaqəli olaraq antik yunan mifinə bağlayır. Həmçinin o, bu mifin öz poetik əksini, arxada adını xatırlatdığımız, Evripidin "Alkesta"sında tapdığını deməyi də unutmur.

Deyək ki, digər müəlliflərin araşdırmalarında da sözün açdığımız əhvalatdan qədərincə danışılmışdır. Və bu danışanların əksəriyyəti, misal üçün, V.Rüben, F.Dits, M.H.Təhmasib məsələyə tamam obyektiv şəkildə yanaşmaqla, Dəli Domrulla bağlı sözü gedən hər iki motivin təmiz türk mənşəli olmasını izah etmişlər. Bütün bunlar barədə "Dəli Domrul "Kitabi-Dədə Qorqud"da və qorqudşünaslıqda" kitabımızda geniş açıqlamalar verdiyimizdən burada söhbətimizə son qoyuruq.

НАЧНИТЕ МЕНЯТЬСЯ УЖЕ СЕЙЧАС

Один парень делится откровенными советами о сексе и свиданиях

Анонимная история

Есть одна поговорка: «Умный учится на чужих ошибках». Эта статья как раз об этом. Я хочу поделиться с вами несколькими уроками, которые я вынес из жизни. Это были тяжелые уроки об отношениях с девушками. В последствии они помогли мне выделить для себя 8 причин, по которым я решил воздерживаться от сексуальных отношений до брака.

Совет встречающимся №1:

Теперь я знаю, что секс не такой, каким его «рисуют»

Когда я учился в колледже, я пережил неприятный опыт, который можно описать как «любовное похмелье». Проведя как-то ночь с девушкой, я ощутил следующим утром невероятную пустоту. Такого вы не увидите по телевизору или в романтических фильмах, но встречается это довольно часто. После ночи секса я чувствовал пустоту, и даже сожаление.

Мне казалось необычным переживать «любовное похмелье». Ведь когда я учился в колледже, секс был моим «богом». Я думал о нем утром, днем и вечером. Можете себе представить, насколько сильно я хотел этого. Секс удовлетворял все мои нужды. Я покло-

нялся ему, как какому-то идолу. Однако часто я не получал от очередной ночи того удовлетворения, к которому стремился.

Может быть, вы переживали то же самое? У вас когда-то было «любовное похмелье»? Если вам знакомо то, о чем я говорю, вы должны задуматься над следующим вопросом: «Почему так происходит? Если секс имеет для меня такое большое значение, почему он оставляет меня с чувством пустоты?»

Я помню, как меня смущала эта пустота. И вот к какому выводу я пришел: «Значит, мне просто нужно больше секса, вот и все». (Нам часто кажется, что если мы будем прилагать больше усилий, наш «бог» принесет нам еще больше удовлетворения, но в реальности все не так. Например, купив новую машину, мы счастливы, но со временем она перестает нас удовлетворять, и мы ошибочно думаем: «Ну, наверно, это была не та машина. Куплю новую и все будет чудесно».)

Несмотря на принятое мною решение, чувство пустоты меня не покидало. В конце концов, я пришел к выводу, что секс до брака совсем не такой, каким его «рисуют». Если бы это было не так, я бы испытывал не пустоту, а настоящее удовлетворение.

Совет встречающимся №2:

Теперь я хочу относиться к девушкам с большим уважением

Я понял, что девушки часто не совсем понимают, что происходит, когда дело доходит до секса. Их взгляд на происходящее диаметрально противоположен взгляду парней. Часто девушки оправдывают занятия сексом, говоря: «Но ведь я люблю его». При этом они не обязательно хотят вступать в сексуальные отношения. Почему так происходит? «Девушки используют секс, чтобы получить любовь, а парни используют

любовь, чтобы получить секс».

Вот как все происходит: девушка представляет себе, как она однажды выйдет замуж за любимого парня; а парень в это время представляет все, что он хочет пережить с этой девушкой, предвкушая, как он будет рассказывать об этом друзьям. И в то время как она уверяет себя, что поступает правильно, он понимает, что поступает плохо, но все равно не отступает. Почему? Чтобы получить, конечно же, физическое удовольствие; но есть и другая причина. Думаю, что секс помогает парням почувствовать себя мужчинами. Вам это не кажется смешным? Можно ли, прикрываясь обманом, ощутить себя настоящим мужчиной?!

Позже я понял, что проявляя уважение к девушке, ты уважаешь себя. Почему? Потому что придет день, когда ты пожалеешь о содеянном, и сожаление останется с тобой дольше, чем память об удовольствии. В фильме «Роб

Рой» главный герой говорит следующие слова: «Уважение/почитание — это дар, который отдает сам мужчина». Когда вы проявляете уважение к девушке, поступая с ней так, как вы считаете правильным в своем сердце (ради её блага), вы тем самым с уважением относитесь к себе и предохраняете себя от глубокого сожаления в будущем.

Совет встречающимся №3:

Вы спите с чужой женой

Вот, что я имею в виду: большинство девушек, с которыми я встречался, вышли замуж. И когда я ставлю себя на место их мужей, я жалею о том, что я сделал. Честно говоря, мне даже хочется врезать себе как следует!

И когда я женюсь, мне, безусловно, не понравится, если я узнаю, что с моей женой в прошлом кто-то плохо обошелся. А как бы вы себя чувствовали? Понравилось бы вам, если бы кто-то переспал с вашей женой? Если вы сейчас только встречаетесь, и такое бы произошло с вашей девушкой, то насколько тяжелее вы будете переживать, если так поступят с вашей будущей женой?!

Давайте посмотрим еще дальше. Девушка, с которой вы собираетесь заняться сексом, чья-то дочь. А если бы это была моя дочь или сестра? Хотел бы я, чтобы какой-то парень, как я, воспользовался ей? Теперь я смотрю на девушек совсем по-другому. Это чьи-то дочери и сестры, и когда-то каждая из них станет чьей-то женой.

Совет встречающимся №4:

Секс разрушил лучшие отношения в моей жизни

В колледже у меня была девушка. С ней мне никогда не было скучно, она была пределом моих мечтаний. Мы идеально подходили друг другу. Немного подождав, я настоял на том, чтобы мы перешли к более близким отношениям, т. е. к сексу. Очень скоро секс занял главное место в наших отношениях. Меня перестало интересовать в моей девушке что-либо, кроме секса. В результате, вместо сближения, мы начали отдаляться друг от друга. Вот, что я имел в виду, когда говорил, что секс разрушил лучшие отношения в моей жизни. Люди могут узнавать друг друга на разных уровнях: эмоциональном, интеллектуальном, физическом, духовном. Сосредоточившись лишь на физическом уровне, мы постепенно разрушили все то, что связывало нас раньше. Наши отношения перестали развиваться. Может быть, мы бы и сейчас были вместе, если бы я (мы) умел(и) ждать.

Я видел, как то же самое происходило не только со мной, но и с другими людьми. Я уверен, что всему этому есть причина, и я объясню, что имею в виду.

Совет встречающимся №5:

Секс до брака разрушает другие сферы отношений

После секса с какой-то девушкой, со мной происходили две вещи: 1) я терял к ней уважение (хотя мне этого не хотелось) и 2) она переставала мне доверять (хотя она этого тоже не хотела).

Я не знаю, почему все происходило именно так. Но так все и было. Может быть, все мы так устроены. Но одно я знаю наверняка: я не одинок в своем опыте. Я видел, как это происходило снова и снова. Многие супруги переживают большие трудности в отношениях из-за того, что до вступления в брак они жили половой жизнью. В свой брак они принесли неуважение и недоверие — одни из самых важных составляющих здорового супружеского союза.

Я знаю одну пару, которая занимается сексом реже, чем раз в месяц.

Причина ясна — он её не уважает, она это знает, а она, в свою очередь, не доверяет ему, поэтому избегает близости. Это очень печально, но подобное происходит чаще, чем вы думаете. К сожалению, мало кто решается говорить об этой проблеме открыто. Более того, культура и телевидение пропагандируют иной портрет супружества, полностью игнорируя существующую проблему. Как будто никто не хочет признаваться, что подобное происходит, хотя это очевидно!

Совет встречающимся №6:

Воздержание от секса с будущей женой до брака обеспечит лучший секс с ней в браке

Почему? Потому что, таким образом, вступая в брак, я сохраню уважение к супруге, а она будет мне доверять. Я усвоил для себя один урок: если девушка не доверяет парню, она не захочет отдаться ему полностью. В глубине души она не будет испытывать радости от отношений.

Вот как все происходит: Поскольку «девушки используют секс, чтобы получить любовь, а парни используют любовь, чтобы получить секс», встречающаяся пара не избежит сексуальных отношений до брака. Девушка уступит ради сохранения отношений, а парень добьется своего, потому что секс для него важнее отношений. Затем, после вступления в брак, девушка получит то, что хотела: клятву верности любимого человека, поэтому секс будет ей уже не нужен. Она начнет уклоняться от половых отношений. Раньше она уступала, но сейчас потеряла интерес. Супруг же, который не дорожит своей женой, поскольку имел с ней секс до брака, все еще хочет сексуальных отношений, но они для него — просто секс, а не переживание особенной связывающей близости с супругой. Таким образом, эта пара не может переживать чистых отношений в сексе.

Не подумайте, что все это выдумка. Я уже закончил колледж и вижу, как многие пары после вступления в брак сталкиваются с сексуальными проблемами. Избежать их можно, но лишь в том случае, если воздерживаться от секса до вступления в брак. Ожидание чистых сексуальных отношений в браке позволит мужчине относиться к своей супруге с большим уважением, а ей в ответ будет легче ему доверять. В результате, благодаря взаимному уважению и глубокой привязанности супруги будут чаще заниматься сексом и получать от него больше удовольствия.

Совет встречающимся №7:

Воздержание от секса с другими женщинами до брака обеспечит лучший секс с женой в браке

Несмотря на то, что секс часто называют «случайным», он, как некое таинство, связывает двух людей невидимыми нитями. Проблема состоит в следующем: чем больше нитей связывает меня с другими женщинами, тем меньше я буду связан с моей будущей женой. Это похоже на скотч — чем чаще его клеишь на разные поверхности, тем хуже он прилипает. А спустя время он вообще ни к чему не может прилипнуть.

Если я связываю себя с другими девушками до супружества, мне будет сложно установить прочные узы со своей будущей женой. Я не смогу ценить её так, как мог бы, и, следовательно, не смогу любить её так, как хотел бы. Каждый день, в котором я сохраняю верность своей будущей жене, означает, что мои отношения с ней будут лучше!

Удивительно! Наша культура открыто осуждает прелюбодеяние, однако с радостью допускает добрачный секс, при-

чем партнеров может быть несколько. Разве не смешно! Ведь если не учитывать рамок времени, секс до брака — это прелюбодеяние. Нам не трудно представить, как прелюбодеяние разрушает брак. Можно сказать, что добрачный секс наносит столь же сильный ущерб. Он ослабляет узы, связывающие мужчину и женщину.

Совет встречающимся №8:

Мне не нужно спать с женщиной, чтобы узнать, являемся ли мы «сексуально совместимыми» или нет

Секс предназначен для того, чтобы дополнять отношения, а не доминировать в них. Это то, что я открыл для себя. Можно сказать, что секс — это сахарная глазурь на торте, из которого складываются все остальные «кусочки» супружеских отношений. Я пришел к выводу, что сексуальные отношения могут быть успешны лишь в том случае, если супруги работают и укрепляют все остальные сферы отношений. Именно поэтому я уверен, что мне не нужно спать со своей будущей женой, чтобы узнать, насколько мы совместимы. Если во всех других сферах мы чувствуем единство, с сексом тоже будет все в порядке.

Я также обнаружил, что если секс будет в центре отношений, он не станет от этого лучше, а наоборот, ухудшится. Подумайте об этом. Если вы только и делаете, что через микроскоп изучаете ваши сексуальные отношения, постоянно выискивая недостатки, ваша половая жизнь просто обречена на провал!

Но когда вы сосредотачиваетесь на других сферах ваших отношений и не ставите секс на первое место, тогда вы обретаете свободу наслаждаться всей полнотой сексуальной жизни, не ощущая при этом давления постоянно стремиться к идеальному сексу. (Потому что он не будет всегда идеален!)

Если вы хотите, чтобы в будущем ваши отношения в браке сложились успешно, начните меняться уже сейчас.

Dahi, casus, diktator

Bəri başdan deyim: mən "şər dahisi", yaxud "xeyir dahisi" kimi ifadələri mahiyyəti üzrə deyil, mətnin qulağa xoş gəlməsi naminə, estetik bəzək olaraq qəbul edirəm. Dahinin şəri, xeyri olmaz, dahi elə dahidir. Bunu qəhrəmanımıza da aid etmək vacibdir...

...O, bəşəriyyətin siyasi simaları arasında barələrində söylənənlər və yazılanların bir-birilə həddən artıq ziddiyyət təşkil eləyənlərin ön sırasındadır. Bu adam "dünya proletariatının və inqilabının rəhbəri", "böyük humanist" və "ideal insan" kimi dürlü pozitiv titullarla yanaşı, "Almaniyanın casusu", "inqilabın zəqqum dadından yan ötən fırıldaqçı", "qaniçən diktator" və ideallığın tam əksinə olaraq, "homoseksual" kimi neqativ ittihamlardan da canını və adını qurtara bilməyən Vladimir İliç Ulyanov – qısaca olaraq Leninidir!

Mən onu bəxtsiz Azərbaycan rəssamı Muradlının "Lenin anası ilə" adlı əsərindən daha çox tanımış və sevmişdim: bəstəboy, sarışın gənc, gözünün yaşını tökə-tökə ovcunda digər oğlunun asılacağı haqqında çar məktubunu tutmuş anasına təsəlli verir. Ana ağlayır, gəncin iradəli, qətiyyətli baxışları isə harasa uzaqlara, lap uzaqlara zillənib. Elə bil zalım oğlu yarım qərinədən sonra dünyanı məhvərindən qoparacaq inqilabı görür və yaşayır.

İstisnasız olaraq Leninin bütün bioqrafları, həcmi nəzərə alınmadan onun haqqında nəsə yazanların hamısı çara sui-qəsd üstündə asılmış zavallı Aleksandrı xatırlamadan mətləbə keçmirlər. Guya böyük qardaş Aleksandrın adaşı çara qarşı düzənlədiyi sui-qəsdlə kiçik qardaş Vladimirin həyata keçirdiyi inqilab arasında böyük əlaqə var. Xeyirxahlar bunu İlya kişinin ailəsinin hələ binayi-qədimdən inqilabçılar yuvası olduğunu, bədxahlar isə "Lenin inqilab etməklə, çarın var-yoxunu güllələtdirməklə qardaşının qisasını aldı" kimi yuvarlaqlaşdırırlar. Mən

xeyirxahların tərəfindəyəm. Çünki, həqiqətən, dövlət məmuru olan İlya kişinin ailəsində özündən başqa, demək olar, hamı inqilabçı idi ki, burada da günahın yekəsi evin arvadındaydı. Bəli, məhz o qadın – bir tərəfi kalmık olan Mariya Aleksandrovna Ulyanova uşaqlarının hamısının beynini dövrün ədalətpərvər şüarları ilə zəhərləmişdi. Bu ailədəkilərin hamısı dikbaş inqilabçı ruhlu insanlar idilər, hətta evin qız uşağı Annaya qədər. Hələ onu demirəm ki, tarixi faktlara görə, gənc Vladimir Ulyanov qardaşının asılacağı haqda xəbəri eşidəndə evdəki vay-şivəni vecinə də almadan bircə kəlmə deyib: "Onlar (təbii ki, qardaşının dostlarını nəzərdə tuturdu) düzgün eləmirlər".

Qısası, belə baxanda sinəsində "inqilabçı ilan balaları" gəzdirən çarsevən İlya Vasilyeviç elə nə yaxşı ki, böyük oğlu Aleksandrla qızı Annanın başına gələnləri görmədi, yoxsa, yüz faiz ürəyi partlayacaqdı.

Bütün bunlara baxmayaraq, mən "Lenin" adıyla "ata", "ana", "bacı", "qardaş", qısası, ailəylə bağlı hansısa kəlməni bir yerdə görəndə əsəbiləşirəm. Çünki yoldaş İliçə bunların heç biri yaraşmır, yoldaş İliçə bunların hamısı yaddır. Bu baxımdan, "Lenin çar ailəsindən qardaşının qisasını aldı" sayaq sərsəmləmələrə sadəcə, acı bir zarafat kimi baxmaq lazımdır. Doğmaca dayısı uşaqları olan Ardaşevləri güllələtdirən, inqilabdan sonra qətiyyən xoşlamadığı kiçik qardaşı Dmitri Ulyanovun vəzifəyə qoyulmasını eşidib istehzayla bolşevik dostlarının ünvanına "elə bilirlər, bu axmağı vəzifəyə qoymaqla mənə xidmət göstərirlər" deyən Lenin kimi adamlar üçün qardaş-bacı, ata-ana dünyanın gərdişində fırlanan milyonlarla bəşər övladlarının sırasından seçilməyən subyektlərdir. Lenin inqilab eləməklə heç kimin qisasını-zadını almadı. "Dünya inqilabının rəhbəri" sadəcə, özünü, xarakterini, istəklərini və arzularını reallaşdırdı, vəssalam. Lenin inqilaba bir Kişi bir Qadına vurulan kimi vurulmuşdu və onun bütün həyatı, varlığı, yaşamı məhz bu inqilaba bağlı idi.

Biz Vladimir İliçi heç vaxt yaxından tanıya bilmədik. Mənə elə gəlir, sovet dövrü Azərbaycan proletariatının, Azərbaycan kəndlisinin təsəvvüründəki Leninlə Azərbaycan ziyalısının düşüncəsindəki Lenin arasında heç bir fərq yoxuydu. Bizlər – azərbaycanlılar Lenini hamımız bir cür tanıyırdıq: fincanı sındırıb sonra da boynuna alan vunderkind uşaq, böyüyəndə də Qubadan xurcunla gələn almanı uşaq evinə göndərən əliaçıq baba... Bizim Leninlə bağlı bütün təsəvvürlərimiz bu iki obraz arasında variasiya edir. Ancaq bütün variasiyalar mühüm bir mətləbə söykənməliydi: Lenin baba inqilabçıdan daha çox İnsandır!..

...Latınlar deyərdilər "O tempora, o mores!" Bizim dildə kobud tərcüməsi təxminən belə çıxır: "Ey çərxi-gərdun!"

Onun barəsində çox şeylər yazdılar, yenə yazırlar. Arxivlər açılır və məlum olur ki,

yoldaş Leninin "Əsərlərinin tam külliyyatı" deyəndə heç də yazdıqlarının hamısı nəzərdə tutulmayıbmış. Onun yazdıqları içərisində elə şeylər var ki, bunu sadə ziyalıya, yaxud beyniqanlı gəncə oxutmaq olmaz. Çünki dahi rəhbər burada inqilab eləməyin yollarını az qala dalanlarına kimi göstərib.

Sovetlərin dağılmasıyla Leninin siyasi nəzəriyyəsi, ardından nümunəvi insan obrazı da darmadağın oldu. Lakin nə olursa-olsun, bu adamın uşaqlığı həqiqətən vunderkind, böyüklüyü də dahi taktik və strateq idi. Lenin bircə rəhbər və idarəçi ola bilmədi. Dövrə uyğun olaraq bu iki xüsusiyyətin onda çatışmaması Vladimir İliçi yaratdığı inqilabın və qurduğu hakimiyyətin girovu-

na çevirdi. Zənn edirəm, rus tədqiqatçısı German Nazarovun əməyinin məhsulu kimi sizlərə şərhsiz təqdim etdiyim bu arxiv materialları çox şeyin üstünə işıq sala bilər. "Dahi rəhbər"in Dzerjinskiyə ünvanladığı məktubdan nəticələri özünüz çıxaracaqsınız. Yalnız onu xatırladım ki, Vladimir İliç həyatının son illərini xəstəxanada yatmış və Stalin artıq onun sağlığındaca dövlətin idarə olunmasını ələ keçirmişdi.

Leninin Dzerjinskiyə məktubu

"Əziz Feliks! Mənə elə gəlir ki, başıma gələnlərin hamısı Stalinin və onun yanında olanların işidir. Bu, dəhşətlidir. Məni faktiki olaraq partiyadan və cəmiyyətdən təcrid ediblər. Dünən mühafizəni ikiqat artırıblar. İndi haradasa onların sayı 100-ə yaxındır. Hətta mənim üçün cığır da ayırıblar ki, yalnız orada gəzməliyəm. Başqa yola çıxmağa qətiyyən ixtiyarım yoxdur. Necədir, sənin üçün? Məgər bu, normal münasibətdirmi ki, «VÇK»dan kiminsə əmriylə mənə qarşı xüsusi təlimatlar tətbiq olunur? Bu təlimata əsasən, mənimlə danışa, məndən poçt qəbul edə, mənə heç nə deyə bilməzlər və sair və ilaxır. Bunu necə başa düşək? Mən son vaxtlar dəfələrlə Sizinlə, yoldaş Kalininlə, Bonç-Bruyeviçlə, Kamenevlə, hələ sadəcə olaraq görmək arzusunda olduğum adamlarla görüşmək istədiyimi bildirmişəm. Ancaq düz 3 aydır ki, mənim yanıma heç kimi buraxmırlar. Tam təcrid olunmuşam. Telefonu bağlayıblar. Stansiyadan olan xanım deyir ki, Moskva ilə əlaqə yoxdur. Bu nə hoqqabazlıqdır, Allahım! Mən artıq özümü yaxşı hiss eləməyə başlamışam. Ancaq mənə elə gəlir ki, məni ya zəhərləyəcəklər, ya da öldürəcəklər. Mühafizə öldürəcək, həkimlər zəhərləyəcək. Mən nə edim? Qaçım? Mümkün deyil. Hər addımımı izləyirlər. Deyirlər ki, bunları xoş niyyətdən edirlər. İnanmıram. Mən başa düşürəm ki, hər şey tezliklə qurtaracaq. İnanmazsan, həkimlər mənimlə dəli adamla, ya da başdanxarab uşaqla danışan kimi danışırlar.

Bu qiyamdır, Feliks! Bu, bir qrupun partiya üzərində hökmranlığına və daha çox qan tökülməsinə gətirib çıxaracaq. (Öz aramızdı, bu fikirlər Leninin uzaqgörənliyinə

daha bir nümunədir - İ.Tumas)

Mən başa düşmürəm, indi hökumətdə hər hansı çəkiyə malikəmmi, mənim Kremldəki kabinetim necə olub? Nəyə görə rabitədən məhrum edilmişəm? Heç nə başa düşmürəm. Mən dövlətdə birinci şəxsəm və heç kəs də məni öz səlahiyyətlərimi icra etməkdən kənarlaşdırmayıb.

Hər hansı ölçü götürmək olarmı??? Məsələn, məni Moskvadakı xəstəxanaya köçürmək. Mən artıq bu meşədə yaşaya bilmirəm. Yavaş - yavaş dəli oluram. Hiss edirəm ki, mənimlə nəsə eləməyə hazırlaşırlar. Mənə heç kəs inanmır, hamı təlimatla danışır. Kim ki mənimlə ümumi dil tapır, onu yığışdırırlar, get - gedə burada gözəl insanları görmürəm. Şişkin, Lazarev, Apaev kimi adamlar hara yox oldular? Onlar haradadırlar? Sağdırlarmı? (Yoxlama aparmaq lazımdır, əgər onları həqiqətən, aradan götürüblərsə, bu, Stalini və digərlərini məsuliyyətə cəlb etmək üçün əsas ola bilər).

Siyasi Büronun çağırılması lazımdır. Mən artıq açıq məktubla Siyasi Büroya müraciət etmişəm, ancaq Stalin gizlədib. O, gör, Nadenkanı (arvadı Nadejda Krupskayanı nəzərdə tutur - İ.Tumas) necə adlandırıb: DEGENERATKA və FAHİŞƏ! (Sonuncu sözlərin altından Lenin xətt çəkib - G.Nazarov).

Necədir, Sizin üçün? Ən başlıcası isə, mənim üzr istəmək tələblərimdən sonra bizim münasibətlərimiz daha dözülməz olub: mən artıq onun şəxsi düşməninə çevrilmişəm. Axı, onda Qafqaz temperamenti var.

Feliks, Nadenka söyləyir, Stalin deyirmiş ki, artıq Kremldəki bütün uşaqbazların sonudur. Əlbəttə, bu daha kobud və təhqiredici tonda deyilib, ancaq mən belə nəticə çıxarmışam ki, bu, birbaşa mənə və mənim dostlarıma aiddir. (Stalin bu abzasın kənarından qırmızı karandaşla yazıb: «İliç əməlli - başlı kövrəlib ki... - G.Nazarov) Çatan məlumatlara görə, məndən icazəsiz artıq təyinatlar da olur. Hər yerə vəzifəyə o qoyur, Mərkəzi Komitə də bəyənir. MK-da nələr baş verir? Mən qəzetləri oxuyuram, sanki hər şey qaydasındadır. Deməli, mətbuat da onun əlindədir. Bu, artıq sondur. Lənətə gəlsin o günü ki, mən «Qorki»də müalicə olunmağıma razılıq verdim...

Çox xahiş edirəm, məni Moskvaya gətirmək üçün ölçü götürün. Mən paytaxta gəlmək istəyirəm. Mən çoxdandır ki, fəhlə kollektivi ilə ünsiyyətdə olmamışam. Mən artıq həyatdan geri qalmağa başlayıram.

Hərarətlə bağrıma basıram. Sənin Ulyanovun (Lenin)".

İliçin 20 dekabr 1921-ci il tarixli məktubunu alan Feliks Edmundoviç onu lazım olan yerə, yəni yoldaş Stalinə çatdırır. Yoldaş Stalin artıq məktubda qeyd etdiyimiz istehzalı şərhlərlə "dahi rəhbər"in məktubuna "reaksiya verir". Və təbii ki, İliçin bəzi xahişləri "yerinə yetirilir". Yəni, xəstəxananın xidmətçi və tibb heyəti dəyişdirilir, yeni heyətə rəhbəri duyuq salmamaq üçün daha ehtiyatlı davranmaq tapşırılır. Bu, tarixə faciəvi hadisələrin baiskarı kimi düşən Leninin özünün tarixi faciəsi idi...

İlham TUMAS

LENT.AZ

Красота вышивки — красота души

Лейла ДЖАМИЛЬЗАДЕ

врач Университета Хазар

Богатая и самобытная культура, созданная азербайджанским народом на протяжении всей своей многовековой истории, ярко отражена в национальном декоративно-прикладном искусстве. Оно охватывает различные виды художественных промыслов: резьба по дереву, камню и кости, чеканное и ювелирное ремесло, гравировка по металлу, ковроткачество, плетение, узорное ткачество и набойка, вязание, и, наконец, вышивка. Она пользуется у азербайджанцев особой популярностью, свидетельствуя о богатстве духовного мира, одаренности и любви к своей древней истории. Ведь узоры, которые мы видим на вышитых тканях – это не что иное, как движения ума и души, отражающие мысли, чувства, чаяния и мечты мастеров своего дела. В особом художественном стиле вышивок – характер и натура азербайджанского народа, их не спутаешь с работами умельцев других национальностей, они самобытны и узнаваемы.

Это искусство существует в Азербайджане издревле. Часто среди умельцев встречались и мужчины. Нитки производились вручную. Нередко мастер сам стриг шерсть выращенной им овцы (если нити шерстяные), или разводил тутовых шелкопрядов (если нити шелковые). Надо ли говорить о том, что весь процесс получался очень трудоемким, но в этом и заключался неповторимый стиль, а значит – и гордость мастера. Изготовляя нитки, он по своему вкусу красил их различными растительными красителями, и, приведя в порядок сырье, в благоприятный день недели (обычно им считался четверг), начинал работу (обязательно под напутствие). В Азербайджане и по сей день сохранился обычай, когда к моменту начала работы к мастеру подходит неженатый юноша или незамужняя девушка со словами: «Желаю успеха, да будет труд твой легким!». А мастер отвечает: «Счастья тебе, дитя мое!» - и приступает к работе.

Краски для окрашивания нитей добывали в основном из растений (цветов, листьев, корней), их нужно было собирать в определенные дни, а иногда и в строго отмерянные часы дня и ночи. Растения высушивали, толкли и измельчали. Часть красок делали из насекомых, часть из моллюсков, часть – из минералов. Благо, велика природа родного края! Цветной экстракт варили в котле вместе с нитками. Позже, в конце XIX века, на смену естественным красителям пришли химические краски, но и по сей день умельцы вкладывают в свой труд частичку своей души, а она-то – живая, потому и узор получается сочным, красочным....

Техника и композиция азербайджанских вышивок своими корнями уходят в глубокую древность. Это еще раз говорит о преемственности культуры народа. Начало распространения в Азербайджане различных видов вышивания ученые установили по данным археологических раскопок. Простейшие элементы орнаментов, аналогичные вышитым, – прямые и ломаные линии, зигзаги, точечный орнамент, кружочки, прямоугольники, ромбики – можно проследить на керамических сосудах эпохи ранней бронзы (датируемой в Азербайджане 3 тысячелетием до н.э.). Много интересных фактов о развитии вышивки в Азербайджане сообщают купцы, путешественники и дипломаты, побывавшие здесь в различное время.

Основой для вышивок в XIX – начале XX веков были дараи, канаус и бархат, производимые в Шемахе, Баскале, Гяндже, Шеки, Шуше

и других городах Азербайджана. А для узоров использовали шерстяные, шелковые нитки, а также штампованные металлические бляшки. Геометрические узоры вышивок состояли из прямых и ломаных линий, зигзагов, треугольников, многогранных розеток, ромбов и символического обозначения солнца как источника жизни и света. Излюбленными растительными мотивами национальных вышивок является роза, нарцисс, гвоздика, мак, лилия, а также цветы плодовых деревьев. Нередки и изображения листьев и колосьев. Очень популярны были также изображения птиц. Причем, часто их изображали либо целующимися, либо повернутыми в сторону друг от друга и как бы поссорившимися – это народные символы любви и разлуки.

В Азербайджане всегда ткали и вышивали – это мастерство передавалось из поколения в поколение и являлось духовной ценностью семьи. Именно восточные узоры считались во все времена символом роскоши, они украшали одежду служителей даже христианских храмов. Во всем мире высоко оценивали богатые ткани, шитые золотом с характерным неповторимым орнаментом. В наших музеях, где древнее прошлое собрано с большой любовью, представлено множество тканей ручной выделки, ковров, вышивок, одежды и домашней утвари с вышитым орнаментом. И пусть в наш стремительный век ручная работа терпит некоторое забвение, он все-же не исчезает насовсем, так как никакой механизм не заменит тепла человеческих рук, вложенного в эти шедевры. Ручная работа неповторима и эксклюзивна, поэтому наши друзья и гости из-за рубежа проявляют такой большой интерес к работам азербайджанских мастеров. Они вкладывают всю душу в любимое дело, не жалея времени и сил, и это не просто ремесло – это бальзам для души. Это способ украсить нашу повседневную жизнь.

Одна из тех, кто отдает все свое свободное время этому увлекательному занятию – ваша покорная слуга. Около 30 лет я занимаюсь вышиванием в свободное от работы время. Это занятие доставляет мне огромное удовольствие и обладает мощным терапевтическим эффектом. Я, как врач, советовала бы всем, страдающим неврозами и депрессией – заниматься вышиванием. Этот труд действует умиротворяюще и успокаивающе, серьезно повышает самооценку, позволяет перенести на ткань свое мироощущение и богатство оттенков, переполняющих чувств. И пусть мои вышивки не совсем совершенны с профессиональной точки зрения, этим стоит заниматься уже хотя бы ради собственного здоровья и душевного покоя, психологического комфорта. Когда вы вышиваете – вы в ладу с собой и с окружающим миром, это ощущение божественно! Мотивы моих вышивок – всегда цветы, они – украшение нашей жизни, а силу и краски им придает земля, на которой они расцветают!

P.S. *Любопытно, что побывав во дворце (ныне музее) шахиншаха Ирана М.Р.Пехлеви в Тегеране, я увидела исполненные необыкновенного изящества настенные панно с цветочным орнаментом. «Это работа супруги шаха Фарах, вашей соотечественницы», – пояснил служитель музея с улыбкой. «Мадам слыла очень образованной и талантливой женщиной с тонким вкусом», – поведал он мечтательно. Примечательно, что в ее цветочных композициях преобладали алые маки – излюбленный мотив древнейших азербайджанских вышивок! Так порой случается взаимопроникновение культур народов – соседей, подобно клубку ниток, выкатившемуся из рук красавицы и увлекшему за собой любознательного исследователя...*

Allah rəhmət eləsin!

Xəzər Universitəsinin rəhbərliyi və professor-müəllim heyəti universitənin Humanitar və sosial elmlər fakültəsinin dekanı Cabir Xəlilova anası

Afa xanım Həsənovanın

vəfatından kədərləndiklərini bildirir, dərin hüznlə başsağlığı verirlər.

АНЕКДОТЫ О СТУДЕНТАХ

Беседуют два студента:

– Я был очень умным, развитым ребенком, начал ходить уже в семь месяцев.

– И это ты называешь умным? Я до пяти лет заставлял носить себя на руках.

◆❖◆

Профессор математики студентам на вводной лекции по теории вероятностей:

– Я никогда не хожу голосовать, ведь согласно теории вероятностей мой голос ничего не решает.

– Профессор, а если все окажутся такими умными?

– Согласно теории вероятностей – не окажутся.

◆❖◆

В художественном училище преподаватель ругает студента:

– Ну что вы нарисовали, где вы видели ангела в ботинках?

– Нигде не видел! А где вы видели ангела без ботинок?

◆❖◆

Преподаватель декану:

– Я требую, чтобы студена Иванова исключили из института. Мало того, что я видел его во время контрольной в стриптиз-баре, так он еще и рассказал о нашей встрече моей жене.

◆❖◆

Раньше я думал, что многого не понимаю. Я пробовал учиться... Теперь я знаю, что не понимаю гораздо больше.

◆❖◆

Шутка преподавателя, принимающего экзамены у абитуриентов:

– У нас в институте работает также апелляционная комиссия, куда вы можете прийти и сказать: «Ах, зачем мне поставили пятерку, я ее недостоин».

◆❖◆

Если вам дали хорошее образование, это еще не значит, что вы его получили

◆❖◆

Никто не знает столько, сколько не знаю я...

◆❖◆

Преподаватель – студентке в театральном вузе:

– Изобразите, пожалуйста, что-нибудь эротическое с оломом в конце!

– А-а-а-а-а-....-апчхи!!!

◆❖◆

Инженеры и ученые никогда не будут зарабатывать столько денег, сколько бизнесмены и начальники всех мастей. Вот строгое математическое доказательство:

Постулат 1: Знание – сила.

Постулат 2: Время – деньги.

Как знает любой инженер, сила = работа/время.

А поскольку знание = сила, а время = деньги, то эту формулу можно представить таким образом:

знание = работа/деньги.

Выводим отсюда формулу для денег. Получаем:

деньги = работа/знание.

Таким образом, если знание стремится к нулю, то деньги стремятся к бесконечности, независимо от выполненной работы. Вывод:

Чем меньше вы знаете, тем больше зарабатываете. Что и требовалось доказать.

◆❖◆

Лозунг:

Студенты! Сдадим наши посредственные знания на «хорошо» и «отлично»!

◆❖◆

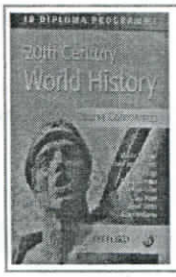
В здании МГУ есть скоростной лифт. Вот в этот пустой лифт на первом этаже входят восемь человек, лифт поднимается на девятый этаж без остановок и из него выходят девять человек. Задача: объяснить феномен.

Биолог: Допустим, что в лифте была в числе прочих беременная женщина. Пока лифт поднимался, она родила. Вот вам и девятый человек.

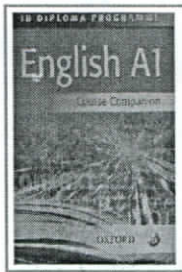
Физик: Предположим, что лифт двигался со сверхсветовой скоростью, при этом возникло пересечение нескольких пространств, и из другого пространства в лифте материализовался еще один человек.

Математик: Для начала дадим определение пустого лифта. Пустым назовем лифт, в котором находится не более одного человека. Теперь очевидно, что задача становится тривиальной.

KİTABXANAMIZIN YENİ KİTABLARI

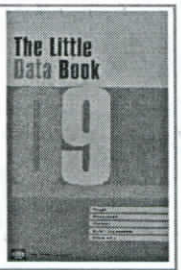

20th century world history / M. Cannon and etc. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 512 p. – ISBN 978-0-19-915261-2

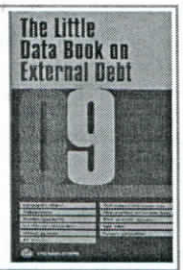

Druce, E. English A1 course companion / E. Druce, H. Tyson. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 288 p. – ISBN 978-0-19-915147-9

The little data book 2009. – Washington, DC: World Bank, 2009. – 234 p. – ISBN 978-0-8213-7847-2

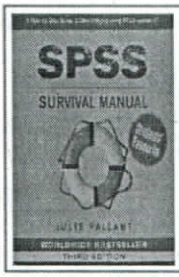

The little data book on external debt 2009. – Washington, DC: World Bank, 2009. – 146 p. – ISBN 978-0-8213-7582-6

The little data book on information and communication technology 2009. – Washington, DC: World Bank, 2009. – 230 p. – ISBN 978-0-8213-7857-1

Pallant, J. SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using SPSS for Windows. – 3 rd ed. – New York: McGraw-Hill Open University Press, 2007. – xv, 335 p.

Aforizmlər (ingilis, rus və azərbaycan dillərində). – Bakı: Azərbaycan Universiteti nəşriyyatı, 1997. – 120 s.

Balayeva A. İngilis maarifçi realizminin xüsusiyyətləri (D. Defonun və H.Fildinqin yaradıcılığı əsasında). – Bakı: Nurlan, 2008. – 112 s. – ISBN 978-9952-8016-2-0

Hazırlayanı: Lyudmila Sotova

KHAZAR VIEW

XƏZƏR XƏBƏR

Öz ciddi məzmunu və rəngarəngliyi ilə seçilən
«Xəzər Xəbər» toplusu yenə sizin görüşünüzə gəlib.
«Xəzər Xəbər»də Azərbaycan, rus, ingilis,
türk və başqa dillərdə dərc olunan maraqlı xəbərlər,
ali və orta təhsil haqqında yeniliklər,
poeziya və ədəbiyyat səhifələri, məzəli əhvalatlar,
elmi əsərlər, siyasətə, mədəniyyətə, idmana aid yazılar,
qəribə sevgi macəraları, uşaq yaradıcılığı, maraqlı yarışlar -
müsabiqələr və s. könlünüzcə olacaq.
«Xəzər Xəbər» gənclərin və oxuyan,
düşünən hər kəsin dərgisidir.
«Xəzər Xəbər»i İNTERNET vasitəsilə dünyanın
hər yerində oxuyurlar.
«Xəzər Xəbər»i siz də oxuyun!
«Xəzər Xəbər»ə siz də yazın!
«Xəzər Xəbər»i şəhərimizdəki qəzet-jurnal
köşklərindən ala bilərsiniz.
«Xəzər Xəbər» ayda iki dəfə çıxır.

Ünvan: Bakı şəhəri,
Məhsəti küçəsi, 11.
Əlaqə telefonları: 421-79-16
421-10-93.
E-mail: xazarxabar@khazar.org